

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 6679/04

בפני: כבוד המישנה לנשיא (בדימ') מ' חשין
כבוד השופטת ד' ביניש
כבוד השופטת ע' ארבל

המערער: אלכסנדר סטקלר

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי בתל-אביב-
יפו מיום 16.5.04 בתפ"ח 1171/02 שניתנה על ידי כבוד
השופטים ב' אופיר-תום, מ' סוקולוב ות' שפירא

תאריך הישיבה: כ"ב באלול תשס"ה (26.9.05)

בשם המערער: עו"ד אבי כהן

בשם המשיבה: עו"ד רחל מטר

פסק-דין

השופטת ע' ארבל:

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (כבוד השופטות
ב' אופיר-תום, מ' סוקולוב, ת' שפירא) בו הורשע המערער בעבירת רצח, על-פי סעיף
300(א)(2) לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), ונגזר עליו עונש של
מאסר עולם. הערעור מופנה כנגד הכרעת הדין.

הרקע

1. בגן ציבורי, ברחובה של העיר ראשון לציון, בשעות אחר הצהריים של יום
12.8.02, הוצת אדם. השוטרים שהגיעו למקום בעקבות הודעה טלפונית למשטרת

ראשון לציון, מצאו אדם עם סימני חריכה על גופו כשהוא בהכרה מלאה. האיש פונה לבית החולים, וכעבור מספר ימים מת מפצעיו. המנוח היה חסר בית ("הומלס") בשם איגור קוסיאצ'קו (להלן: המנוח או איגור) שהתמקם יחד עם חברת חסרי בית אלכוהוליסטים בגן הציבורי.

המערער נעצר על-ידי המשטרה בליל האירוע ליד בית חברתו לשעבר, כשהוא בגילופין. הוא הודה במעשה ההצתה, ועם תום החקירה הוגש נגדו כתב אישום בעבירת רצח.

בית המשפט המחוזי מצא את המערער אשם במות המנוח על-ידי הצתתו בגן ציבורי, לאחר ששפך עליו מיכל דלק, וכאמור, הרשיעו בעבירת רצח כנוסחה בסעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, ודן אותו לעונש מאסר עולם.

פטק דינו של בית המשפט המחוזי

2. זוהי המסכת העובדתית כפי שנקבעה על-ידי בית המשפט המחוזי: ביום האירוע, אחר הצהריים, הגיע המערער לגן הציבורי שברחוב אשר לויין בראשון לציון ופגש במנוח ובחסרי בית נוספים, עימם הסתכסך שבוע קודם על רקע של מימון שתייה משותפת. בית המשפט למד מן העדויות השונות כי המערער הוכה על-ידי אותם חסרי בית מספר פעמים: שבוע עובר ליום האירוע, יום לפני האירוע וכן ביום האירוע עצמו. לאחר חילופי דברים בין המערער לבין המנוח וחבריו, ולאחר שהוכה על ידם, הלך המערער לתחנת הדלק הממוקמת כ-200 מטרים מן הגן, ורכש מיכל פלסטיק ובו בנזין. לאחר מכן שב המערער אל הגן ושפך את הבנזין על ראשו של המנוח, שהיה שרוע על ספסל בגן, והציתו במצת (או בסיגריה בוערת שהייתה בידי המנוח). כאשר החל המנוח לבעור, נמלט המערער מן הגן. כתוצאה ממעשי המערער נגרמו למנוח כוויות קשות בחלקי גוף שונים, וביום 15.8.02 הוא נפטר כתוצאה משוק ספסטי בלתי ניתן לשליטה ומאי-ספיקה רב מערכתית.

3. הרשעת המערער התבססה על ההודאות שמסר בשתי הזדמנויות סמוך לאחר אירוע ההצתה בפני חברו, ואדים קוזלוב (להלן: קוזלוב), שותפו בעבר והאיש שדאג לו במהלך הזמן עובר לאירוע, הן בשיחת הטלפון בה התקשר אליו (בסביבות השעה 17:00 או 18:00 של אותו יום) והן בפגישה ביניהם (בשעה 20:00 או 21:00); על ההודאה בפני חוקרי המשטרה יום למחרת מעשה ההצתה, ועל השחזור בזירת האירוע שבא אחריה; על התוודות המערער בפני פרופ' היס מהמכון לרפואה משפטית יומיים

לאחר האירוע; וכן, על הודאה נוספת שמסר המערער בפני חוקרי המשטרה לאחר שנודע לו כי המנוח נפטר מפצעיו, כשלושה ימים לאחר האירוע. ביחס להודאות אלו התקיים משפט זוטא, בעקבות טענתו של המערער כי הודאתו במשטרה אינה אמת, וכי "הוצאה" ממנו על-ידי לחצים שהפעילו עליו חוקריו, כאשר היה חבול ושתוי, מבלי שקיבל טיפול רפואי לו נזקק, על אף שלא נטען לאלימות פיזית שהופעלה כלפיו. כן נטען, כי המערער הודרך בפרטי ההודאה על-ידי החוקרים, עד כי שוכנע על ידם להודות בפשע שלא ביצע. במסגרת משפט הזוטא העידו שבעה עדים מטעם התביעה, ביניהם קוזלוב, חמישה חוקרים שהשתתפו בחקירה וכן פרופ' היס. מטעם ההגנה העיד המערער. בתום משפט הזוטא החליט בית המשפט המחוזי לקבל את הודאותיו של המערער כראיות קבילות. בית המשפט מצא כי עדותו של קוזלוב היא בעלת משמעות רבה גם לגופו של משפט הזוטא, וגם לתיק העיקרי, שכן מדובר בגרסה שנמסרה על-ידי המערער לאחר מכן גם בפני השוטרים, ואשר נאמרה קודם לכן שלא בפני איש מרות, אלא בפני חברו, קוזלוב, האיש שדאג לו עובר לאירוע ולאחריו. בהתוודות בפני קוזלוב, עוד בטרם נחקר במשטרה, יש לפי בית המשפט המחוזי כדי להשמיט את עיקרו של הבסיס עליו נשענו טענות הזוטא, לפיהן הושמו הדברים בפי המערער, תוך הפעלת לחצים עליו וניצול מצבו הקשה. בית המשפט בחן אף את עדויות החוקרים שחקרו את המערער בחקירתו הראשונה במשטרה ויצאו עימו לשחזור. החוקרים טענו, כי בעת מתן ההודאה ובעת השחזור לא היה המערער שיכור, היה מודע לנעשה סביבו והבין את אשר נשאל, ובית המשפט נתן אמון בדבריהם. בנוסף, בהסתמך על קלטת החקירה מיום 13.8, קבע בית המשפט כי החקירה לא חרגה מגבולות המותר ולא כללה יסודות של הפחדה ואיומים. נקבע, כי הלחצים שהופעלו על המערער לא היו שונים מהלחצים הרגילים המתחייבים מחקירה שכזו, וכי המערער לא הודה בעקבות התנהגות החוקרים, אלא לאחר ששמע את דבריו של קוזלוב בטלפון, בהם סיפר מה אמר לו המערער בעניין הצתת המנוח. בית המשפט אף דחה את טענת הסניגוריה כי הודאתו של המערער בפני פרופ' היס הוצאה ממנו באמצעות "תחבולה בלתי הוגנת", שכן סבר שהוא נלקח לטיפול רפואי ולא הוזהר על זכויותיו, וכן את טענתה כי קמה העילה של "פיתוי והשאה", מאחר והמערער ביקש לרצות את השוטר שנכח במקום על מנת לקבל טיפול רפואי שנמנע ממנו מרגע שנעצר. בית המשפט הסתמך על חוות דעתו של פרופ' היס וכן על עדותו בבית המשפט, אותה מצא מהימנה, לפיהן אמר המערער כי אין לו כל טענות כלפי המשטרה, הובהר לו כי אינו חייב להסכים לבדיקה שנעשית לטובת המשטרה, וכי הראיות שיאספו עלולות לשמש כנגדו. בית המשפט נבנה גם מעדותו של המערער במשפט הזוטא, אשר כל שטען בה היה שאינו זוכר דבר מן החקירות במשטרה, אולם הוא לא ציין כי הופעלו עליו לחצים מצד השוטרים ונמנע מלנקוב בשם של שוטר שנהג בו באופן פסול. לאור כל זאת קבע בית המשפט המחוזי כי

הודאות המערער נמסרו מרצונו הטוב והחופשי, ללא שימוש באמצעי פסול כלשהו. בית המשפט אף דחה את טענת המערער שהשטרות ניצלו את היותו שיכור וחבול על מנת להוציא מפיו הודאת שווא, בהסתמכו על הזמן שעבר מאז ששתה המערער ועד שנחקר לראשונה (כאשר לפי עדותו של פרופ' היס גם שכרות קשה פגה לאחר כעשר שעות) ועל התרשמות החוקר, רס"מ אלכס קורמן (להלן: קורמן), כדי לקבוע שהמערער היה פיכח בעת חקירתו. עוד נקבע כי מצבו הפיזי הקשה של המערער נמשך לפחות פרק זמן של שבוע עד לאירוע, ולמרות זאת מצב זה לא מנע בעדו לתפקד ולתקשר עם סביבתו.

4. לאחר מכן נפנה בית המשפט לבדוק את משקלה של הודאתו של המערער, על-פי המבחן הפנימי והמבחן החיצוני, וקבע כי שניהם מתמלאים. המבחן הפנימי, כך בית המשפט, נלמד מן הקוהרנטיות של הסיפור שגולל המערער, תחילה באוזני קוזלוב, ולאחר מכן בפני חוקרי המשטרה ופרופ' היס בהודאותיו השונות. בית המשפט עמד גם על התפתחות גרסתו של המערער - בגרסאותיו הראשונות טען כי הצית את המנוח בעזרת מצת, ואילו לאחר מכן סיפר כי רק שפך דלק על המנוח, וזה נדלק באמצעות סיגריה שהחזיק בידו. המבחן החיצוני וה"דבר מה" הנוסף נלמדים מדברי המערער לקוזלוב בטרם נעצר; מתגובתו לקורמן בעת שזה בא לעצרו; מתגובתו לחסר בית אחר בתחנת המשטרה שהאשימו ברצח; מהשחזור בו הוליך את החוקרים לתחנת הדלק בה קנה את הדלק; מעדותו של המתדלק לפיה זמן מה לפני אירוע ההצתה מכר מיכל דלק להומלס שהגיע לתחנה וכן ממיכל הדלק שנמצא בזירת האירוע, ותאם את המיכל שהראה המתדלק לחוקר כדוגמא למיכל שמכר להומלס. בכל אלו ראה בית המשפט המחוזי ראיות שיש בהן כדי לאמת את תוכן ההודאות שמסר המערער, ולהאיר באור של אמת את הדברים שאמר בהודאות אלו. בית המשפט דחה את עדות הנאשם בפניו במשפט הזוטא ובמשפט העיקרי, כמו גם את עדויות שתי עדות ההגנה מטעמו. בית המשפט לא מצא שיש בראיות ההגנה כדי לעורר ספק סביר לגבי מערך הראיות שהובא על-ידי התביעה. לאור כל אלה פסק בית המשפט המחוזי כי יסודותיה של עבירת הרצח הוכחו במקרה זה מעבר לספק סביר, תוך שהוא דוחה את טענות המערער בדבר קנטור וגולגולת דקה.

5. בית המשפט המחוזי גזר על המערער את העונש הקבוע בחוק על העבירה, הוא מאסר עולם חובה, בדחותו את טענת בא כוח המערער לפיה יש לעשות שימוש בסעיף 300א(ג) לחוק העונשין, המאפשר לבית המשפט להטיל על הנאשם עונש מופחת אם היה הנאשם נתון במצב של מצוקה נפשית קשה, עקב התעללות חמורה ומתמשכת בו בידי מי שהנאשם גרם למותו.

6. בא כוח המערער מבסס את טיעונו על שני נדבכים עיקריים. האחד, לפיו יש לבחון בזהירות מירבית הרשעה על סמך הודאה בלבד, כאשר ההודאה היא בבחינת ראייה "חשודה" העלולה להביא לפרי באושים - הרשעת אדם חף מפשע, מה שלהערכתו קרה במקרה הנידון. הדברים נכונים ביתר שאת, כאשר מדובר בחסר בית, "שיכור כלוט", חבול בכל גופו ומבולבל, שלא זכה לטיפול הרפואי המינימלי המתחייב ממצבו, והשפה העברית אינה שגורה בפיו. לטענתו, ההודאות השונות שמסר המערער לחברו, למשטרה ולפרופ' היס הן הודאות כוזבות, אשר ניתנו כתוצאה ממצבו זה ומתוך רצון לרצות את החוקרים, כאשר הודאתו בפני קוזלוב ניתנה בשל רצונו להתרכב בפני חברו. בא כוח המערער מדגיש, כי המערער לא רק שלא ידע למסור פרטים רבים על האירוע, ולא מסר פרטים מוכמנים כלל, אלא פרטים רבים שמסר סתרו ראיות אחרות שבידי התביעה. ברקע טיעונו חוזר ומפנה הסניגור ל"דו"ח הוועדה לעניין הרשעה על סמך הודאה בלבד ולענין העילות למשפט חוזר" (1994) בראשות כבוד השופט א' גולדברג (להלן: דו"ח ועדת גולדברג), וכן למאמרה של כבוד השופטת דורנר (ד' דורנר "מלכת הראיות נ' טארק נוג'ידאת" הסניגור 95 (2005) 5), על הסכנה שבהודאות שווא וכיצד להתמודד עימה.

7. הנדבך השני בטיעונו של בא כוח המערער מתבסס על הממצאים האובייקטיביים הקשורים לאירוע, ואשר לטענתו של הסניגור אינם קושרים את המערער לביצוע מעשה העבירה, אלא מכוונים כולם למסקנה שאדם אחר הביא למות המנוח, ולמצער מעוררים ספק סביר ביחס לאחריותו של המערער לביצוע המעשה. בין ממצאים אלו מונה בא כוח המערער את היעדרן של טביעות אצבעותיו של המערער על מיכל הבנזין שנמצא במקום, והימצאות שלוש טביעות אצבעות אחרות על צידו החיצוני של המיכל, שלהערכת הסניגור אחת מהן שייכת לעבריין האמיתי. על רקע זה יצא בא כוח המערער כלפי המחדל החקירתי, לטענתו, באי נטילת טביעות אצבעות מחשודים אחרים שנחקרו; היעדר סימני בנזין על בגדי המערער או על גופו - לדעת הסניגור, לא יתכן שלא ימצאו כלל סימני חומר דליק על אדם ששפך דלק בכמות כה גדולה על אדם אחר; וכן סתירות משמעותיות, לטענתו, בין גרסת המתדלק באשר לאירוע רכישת הדלק ותיאורו את רוכש הדלק, לבין מראהו של המערער ותיאורו שלו את האירוע. בהקשר זה ביקר בא כוחו של המערער את העובדה שהמשטרה לא ערכה מסדר זיהוי למתדלק, על אף שזה ציין בהודעתו במשטרה ביום האירוע כי יוכל לזהות את רוכש הדלק.

באשר לראיות ההגנה, מבקש בא כוח המערער מבית המשפט לאמץ את עדות המערער בבית המשפט, לפיה התרכב המערער בדבריו באשר למעשה ההצתה, אף על פי שלא היה בזמן המעשה במקום האירוע, וחיזוק לדבריו ניתן למצוא בעדות האליבי של בת דודתה של חברתו לחיים, לגביה לא קבע בית המשפט כי היא שקרה בעדותה, אלא מצא כי האליבי היה אליבי כבוש.

לחלופין, טוען בא כוח המערער, כי לא מתקיים במערער היסוד הנפשי הדרוש להרשעתו בעבירת רצח, עקב היותו שיכור ברמה גבוהה ביותר, ולכל היותר ניתן להרשיעו בעבירת הצתה, מאחר ולא ראה את הסיגריה שבידי המנוח, ולחלופי חלופין, בעבירת הריגה, מכיוון שהמערער רק רצה להכאיב למנוח, ולא לפגוע בו.

8. באת כוח המשיבה מבקשת להותיר על כנן את קביעותיו ומסקנתו של בית המשפט המחוזי בהתבסס על הודאותיו השונות של המערער, הן בפני חברו והן בהודאותיו במשטרה. היא סבורה, כי סימני אמת ניכרים בהודאות השונות, אשר נמסרו עת המערער לא היה שיכור, וחזרתו על דבריו בפני קוזלוב, כאשר זה אינו מאמין לו, מראה כי הדברים לא נאמרו מתוך בלבול. עוד טענה, כי להודאות נמצאו חיזוקים ממשיים ומשמעותיים המאמתים את תוכן ההודאות, ובהם תיאור המתדלק, המוסר פרטים ספציפיים התואמים את חזות המערער, וכן אי-התגובה של המערער לחסר הבית שמאשימו ברצח בתחנת המשטרה. באת כוח המשיבה מוסיפה וטוענת כי הצתת המנוח על-ידי המערער הייתה פעולה מתוכננת מראש בפירוט ובדקדוק, כתגובה על המכות אשר ספג המערער מידי המנוח, ושכתוצאה מהן נשברו שיניו הקדמיות, פעולה אשר דרשה הכנה מוקדמת, הכוללת הליכה לתחנת הדלק מרחק ממשי, תשלום עבורו, מילוי הדלק, חזרה לגן ומציאת המנוח. לכך יש להוסיף את בריחתו מהמקום (כי הרי אם הופתע מהסיגריה, כדבריו, היה אמור לנסות לכבות את המנוח) ואת אמירתו לקוזלוב "עשיתי מה שרציתי" - כל אלו מלמדים בבירור כי התקיים בו היסוד הנפשי הנדרש להרשעתו בעבירת רצח, ושלא היה שיכור ברמה התואמת את הגדרת מצב השכרות שבחוק. את טביעות האצבעות שנמצאו, ושאינן של המערער, תולה באת כוח המשיבה בכך שהמיכל המדובר הוא מיכל משומש שנשלף מפח האשפה בתחנת הדלק, ועל כן בוודאי עבר ידיים רבות; ואין היא מייחסת משמעות לכך שטביעות אצבעותיו שלו לא נמצאו על המיכל ששימש להצתה, מאחר ובמילא אין המערער מכחיש שהיה בזירת האירוע באותו יום.

9. בפתח הדיון בפנינו ביקש בא כוח המערער להחזיר את הדיון לבית המשפט המחוזי, ולהורות למשטרה לנסות ולאתר מספר אנשים שנחשדו בקשר לביצוע המעשה, ליטול מהם טביעות אצבעות ולבדוק את התאמתם לטביעות האצבעות שנמצאו על המיכל ששימש להצתת המנוח. לא ראינו לדחות את הדיון לצורך זה, ואפשרנו בסיומו של הדיון לבא כוח המערער לפנות, כבקשתו, לפרקליט המדינה, על מנת שיבחן את טענותיו בעניין. בהודעה שהגיש בא כוח המערער בעניין זה ביום 11.10.05 ציין כי פרקליט המדינה דחה את עתירתו לבצע השלמות חקירה בתיק.

דיון

10. זה יהיה סדר דברינו: תחילה נבדוק האם עמדו הודאותיו של המערער במבחנים המקובלים לבחינת הודאה שמסר נאשם מחוץ לכתלי בית המשפט: מבחן הקבילות וכן מבחן המשקל - המבחן הפנימי והמבחן החיצוני, ובין השאר נעמוד על משקלה של עדות המתדלק. במסגרת זו נבחן גם מה משמעות יש לתת להיעדר הפירוט ולסתירות, אם ישנן, בהודאות המערער. לאחר מכן נדון בטענות בעניין טביעות האצבעות החסרות, מחדלי החקירה הנטענים, היעדר סימני הדלק ועדויות ההגנה. לבסוף, נבחן את טענתו החלופית של המערער בדבר אחריות לעבירה קלה יותר.

הודאות המערער

11. המערער מסר ארבע הודאות (בנוסף לשחזור), על פני ארבעה ימים רצופים. ביום האירוע התוודה בפני חברו קוזלוב, יום לאחר מכן הודה בפני החוקרים, יום לאחר מכן בפני פרופסור היס, וביום האחרון, מסר הודאה בפני החוקרים לאחר שהודיעו לו על פטירת המנוח.

קבילותן של הודאות המערער

12. בא כוח המערער לא טען כנגד קביעת בית המשפט המחוזי בנוגע לקבילות הראיות, ומשצפיתי בקלטות החקירה, אינני רואה כל פגם במסקנת בית המשפט כי הודאותיו של המערער כולן עברו את מבחן הקבילות, וכי לא הופעל כל אמצעי פסול על המערער. מצטרפת אני לדברי בית המשפט המחוזי כי ראוי היה שהמערער, במצב הגופני הקשה בו היה עת נעצר, יובא בהקדם לקבלת טיפול רפואי על-ידי רשויות החקירה, וכי דברי קורמן בעדותו כי לא לקח את המערער לרופא לטיפול בחבלות שעל

גופו מאחר ואין זה תפקידו לעשות כן, וזהו תפקיד הכלאי (ע' 24 וע' 27 לפרוטוקול) ראויים לביקורת.

משקלן של הודאות המערער

13. בשונה מבחינתה של קבילות ההודאה, הבודקת אם הודה הנאשם כתוצאה מלחץ חיצוני שהופעל עליו, נועדה בחינת משקל ההודאה לבדוק האם לא הודה הנאשם כתוצאה מלחץ פנימי, בגינו נטל על עצמו אחריות למעשה עבירה אותו לא ביצע, "בחינת אומר 'להתאבד' בהודאתו" (ע"פ 48/54 אירש"ד נגד היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ח (2) 690, 691). בחינת משקלה של ההודאה נעשית בעזרת שני מבחנים. עמד על כך בית המשפט בע"פ 715, 774/78 לוי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג (3) 228 (להלן: עניין לוי):

"משקל זה נבחן בשני מבחנים - פנימי וחיצוני. המבחן הפנימי ("משקל עצמי") בודק את ההודאה על-פי סימני האמת העולים מתוכה, כגון הגיונה או חוסר הגיונה הפנימי, סידורם או בלבולם של הפרטים הנמסרים בה וכיוצא בהם סימנים של שכל ישר המביאים אדם בר דעת להתייחס לדברי זולתו באימון. המבחן החיצוני ("דבר-מה") בודק את ההודאה על-פי סימני אמת שהם חיצוניים להודאה ואשר יש בהם, לפי מבחני השכל הישר, כדי להשליך אור על אמיתותה" (שם, בע' 234).

נפנה כעת לבחינת התקיימותם של מבחנים אלה בעניין שבפנינו.

המבחן הפנימי

14. כפי שהוסבר, נועד המבחן הפנימי לבחון עד כמה ההודאה, כשהיא לעצמה ומתוכה, מעוררת אמון, או, אם נציג זאת באופן אחר, עד כמה הנאשם עצמו מאמין בדברים שהוא אומר. בחינת הודאותיו של המערער מלמדת על משקל פנימי גבוה ביותר. אכן, בהודעתו הראשונה בפני חוקרי המשטרה המערער הוא פאסיבי, בעיקר מאשר את השאלות שמופנות לו על-ידי חוקריו, דבריו מבולבלים, הוא מודה וחוזר בו, ואומר פעמים רבות שאינו זוכר דבר. לבלבול ולסתירות אלו בדברי המערער אתייחס בהמשך. אולם, יש להדגיש, כי שונה התמונה בחקירתו השנייה, אשר הוסרטה בווידיאו (קלטת 83/2). כבר בתחילת החקירה, מסביר החוקר למערער כי הוא נחקר בשנית, אך הפעם ברצח ולא בניסיון לרצח, מאחר ובחינתיים מת המנוח. לאחר שהמערער מאשר שהבין, החוקר שואל אותו "אז אם אתה הבנת הכל - מה אתה רוצה להגיד לי עכשיו

כשאיגור מת? " עונה המערער, מבלי שהודרך בדרך כלשהי: "שלא רציתי... (לא ברוד). לא בכוונה אני שמתני עליו דלק. אני מצטער מאוד מה שעשיתי. אני לא בן אדם פלילי". המערער מתאר שאיגור שכב עם הגב אליו, והוא רק רצה להפחיד אותו, ושם לו בנזין על הראש, ש"התפוצץ" כי הייתה אצלו סיגריה. לאחר שאיגור נדלק הוא ברח כי נבהל, ולכן לא נשאר לעזור לו. כשהוצגה לו תמונה של הקורבן, הוא מאשר שזהו איגור עליו שפך את הדלק. במהלך דבריו הוא מראה בידיו כיצד נדלק המנוח. כמו בית המשפט המחוזי, התרשמותי מצפייה בקלטת היא כי המערער מדבר באופן שוטף ומוסר גרסתו; קשה לומר, כי דברים אלו הושמו בפיו על-ידי מאן דהו.

15. יתר על כן, צפייה בקלטות החקירה והשחזור ועיון בהודאותיו בפני קוזלוב ובפני פרופ' היס כמכלול, מלמדים על גרסה ברורה וקוהרנטית, גם אם לא תמיד זוכר המערער כל פרט באירוע או מדייק בו. פרט חשוב ביותר הוא כי בכל אחת מהודאותיו מתאר המערער את המניע למעשה ההצתה, היינו, את הכאתו על-ידי המנוח וחבריו, תוך הדגשת שבירת שיניו על ידיהם. על כך הוא חוזר בחקירה השנייה, כאשר החוקר אומר, לאחר שהסתיימה החקירה הפורמלית והקראת ההודעה, "לא טוב לעשות ככה לחבר". המערער לא מוחה על ייחוס המעשה אליו, אלא מסביר מדוע אין מדובר בחבר, מכיוון שהמנוח הכה אותו ("... לא חבר. חבר שנותן מכות" וכן "נו מה. הוא נתן לי מכות"). כן, במהלך החקירה הראשונה, מספר המערער פעמיים, הן בתחילתה והן סמוך לסיומה, מדוע שרף דווקא את המנוח, מאחר והמנוח הכה אותו יותר מיתר בעלי ריבו ושבר את שיניו (ובלשונו: "הוא הרבה הרביץ, נתן הרבה מכות. זה יותר מידי. שבר לי שיניים"), כאשר ייחוס שבירת השיניים למנוח מצוי גם בדבריו לקורמן בליל המעצר בטרם נחקר. המנוח אף מציין את עצבנותו עת מילא את הדלק בתחנה. כן חוזר על עצמו בהודאות תיאורו של המערער את בעירתו של המנוח, וכיצד ברח מיד כי נבהל מכך. המערער חוזר גם בהזדמנויות שונות על כך ששפך את הבנזין על ראש המנוח. עקביות נוספת בהודאותיו של המערער מצויה בתיאורו לפיו ביום האירוע הלך לגן עם 500 ש"ח שלקח מהדירה בה גר בשכירות, וכן בדבריו לפיהם הוא רצה לתת למנוח ולחבריו רק חלק מהכסף לצורך קניית שתייה, אך הם נטלו ממנו את מלוא הסכום תוך שימוש בכוח; כן מספר המערער על קבלת 100 ש"ח מידי קוזלוב בפגישה ביניהם לאחר ביצוע המעשה, מה שתואם את סכום הכסף שנמצא על המערער עת נעצר וכן את עדות קוזלוב.

16. עוד יש להוסיף, כי בצדק עמד בית המשפט המחוזי על התפתחות הגרסה אצל המערער, בכל הנוגע לאופן בו הצית את המנוח – במצית, ואחר כך, בניסיון להרחיק עצמו, בסיגריה שהייתה בפיו המנוח. פרט חשוב נוסף העולה מצפייה בקלטת החקירה

השנייה הוא, כי המערער אף ראה לנכון לתקן את החוקר כאשר זה הקריא לו שאלה ששאל אותו בחקירה, ממנה משתמע שהצית את המנוח. מכך ניתן ללמוד, כי המערער לא רק שמע והבין את תוכן הודאתו שהוקראה לו, אלא במקרה בו ניתן היה להבין מנוסח השאלה שהוא הצית את המנוח, הוא מתערב ואומר שלא הציתו, נראה שעל מנת לאשר שוב את גרסתו המאוחרת יותר, לפיה שפך דלק על המנוח, וזה נדלק מסיגריה שהייתה בידי. חשוב להוסיף כי בהודעה זו הוא טוען לראשונה כי רק התכוון להפחיד את המנוח, ובכך ניתן לראות המשך הניסיון להתרחק מהמעשה או להקטין חלקו. סימני אמת נוספים להודאתו המצויים בתוכן ההודאות, ניתן לראות בתחושת האשם אותה ביטא המערער הן בדברי החרטה שלו בהודאתו, כאשר בהודעתו הראשונה במשטרה כשנשאל מדוע הוא מתחרט הוא עונה "עשיתי לבן אדם רע", ובהודעתו השנייה במשטרה הם אף נאמרים באופן עצמאי, ולא בתגובה לשאלת החוקר; הן בהתעלפותו כאשר מספרים לו על מות המנוח מפצעיו, התעלפות לה לא סיפק המערער הסבר כלשהו בעדותו בבית המשפט.

17. כן מתחזק משקלה הפנימי של הודאת המערער נוכח ריבוי ההודאות שנתן (אשר כולל השחזור עולות כדי חמש הודאות) בפני גורמים שונים (המ' 658/80 בולוט נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(1) 785, 815 (להלן: עניין בולוט); דנ"פ 4530, 4342/97 אל עביד נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(1) 736, 776 (להלן: דנ"פ אל עביד)). בפרט מתחזק משקל זה כאשר ההודאה הראשונה, שנמסרה שעות ספורות לאחר האירוע, הייתה בפני חברו קוזלוב. דבריו של המערער לקוזלוב, שאינו איש מרות, הן בשיחת הטלפון והן פנים אל פנים, מחזקים את ההנחה כי לא הודה בחקירה בשל לחצם של החוקרים ולא משום תרגילי חקירה אשר ניצלו את מצבו הקשה (והשוו: דנ"פ אל עביד, בע' 776-777); יצויין, כי על-פי עדותו של קוזלוב, אמר לו המערער בשיחת הטלפון "אני עשיתי מה שרציתי" (מז/2, ע' 3) ובמפגש ביניהם אמר שהוא שרף בן אדם שנתן לו מכות (על-פי מז/2, ע' 3, או כעדותו של קוזלוב בבית המשפט לפיה המערער סיפר לו שהוא קיבל מכות והוא חושב שהוא שרף בן אדם). קוזלוב הוסיף ומסר בהודעתו, כי "הוא סיפר לי שהוא הלך לקנות דלק (לקחת דלק במקום אחר בהודעתו - מז/2, ע' 5) ושפך את הדלק על האיש שהרביץ לו - ושהוא הומלס וזה מגיע לו כי הוא היכה אותו ושבר לו את השיניים" (מז/2, ע' 3). להערכת עדותו של קוזלוב, יש לעמוד בקצרה על הקשר ביניהם, כפי שתואר על-ידי קוזלוב: קוזלוב הכיר את המערער כחמש שנים עד לאירוע, והם אף עבדו כשותפים בעסקי הובלות, שותפות שהופסקה בשל חזרתו של המערער לשתייה לשוכרה. בעקבות אותה שותפות חייב היה קוזלוב כסף למערער, אותו העדיף שלא לתת לו בפעם אחת, כדי שלא יבזוזו על שתייה. על-פי דברי קוזלוב, יום לפני האירוע, פגש את המערער ומצאו במצב רע מאוד: שיכור, חבול ומוכה בכל

הגוף וללא שינוי הקדמיות. הוא קנה לו אוכל, סיגריות ובירה ולקחו למלון בבת ים, שם שילם עבורו 250 ש"ח ללילה, ואף נתן לו 250 ש"ח ללילה נוסף. הסניגוריה לא כפרה בדבריו של עד זה, שעל מהימנותו עמד בית משפט המחוזי, ולא ציינה מניע כלשהו שיש לו לבדות את הדברים מליבו. בית המשפט לא קיבל את הסברו של המערער, לפיו דבריו בפני קוזלוב נבעו מרצון להתרברב, ואיני מוצאת שיש להתערב במסקנתו זו. משמעותית לעניין המשקל הפנימי היא אמירתו לקוזלוב "אני יודע מה אני עשיתי" (מז/2, ע' 5), כאשר זה אומר לו שאינו מאמין לו שבאמת הצית את המנוח. סימן אמת נוסף מצוי בכך שלא מיחה בידי חסר הבית האחר, אותו פגש בתחנת המשטרה בליל המעצר, שכינהו רוצח ושאלו "למה עשית את זה" אלא רק תפס את ראשו בין ידיו (מזכר מז/6 וכן נמ"ז/2); אם כי, נוכח מצבו באותה עת, שבא לידי ביטוי בסופו של המזכר שרשם קורמן (מז/5 - "כמו כן רוצה לציין שמדובר באדם שיכור ולא ניתן להמשיך תישאל (כך במקור) וחקירה"), אין הדבר בפני עצמו מהווה תוספת משמעותית. אכן, ניתן להתרשם כי קיים אותו "הגיון פנימי" בתיאור המעשה על-ידי המערער, הגיון המחזק את סימני האמת הפנימיים שעולים מהודאתו (ע"פ 8100, 7951/98 ולנסיה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 5.4.01)). הצפייה בהודאותיו השונות, ובפרט בזו שבהודעתו האחרונה, כאשר היה כבר פיכח לכל הדעות, מצביעה על אותם סימנים של שכל ישר "המביאים אדם בר דעת להתייחס לדברי זולתו באימון", כדברי בית המשפט בעניין לוי האמור (על ערכה של צפייה בקלטות על-ידי ערכאת הערעור לצורך התרשמות בלתי אמצעית מן המערער ראו דנ"פ אל עביד, בע' 830-829).

18. אשר לטענות הסניגור בדבר הסתירות בהודאותיו של המערער (הן בינן לבין עצמן והן ביחס לממצאים האחרים שנתגלו) ובדבר היעדר פירוט רב בדבריו. אכן, המערער מפרט ברוב פירוט את האירועים עובר להגעתו אל הגן, ומרגע זה תיאורו דל ומבולבל. עוד בהודעתו הראשונה הוא מציין, כי מרגע שהלך לתחנת הדלק לקחת דלק אינו זוכר כל כך מה היה כי היה שיכור. כן מצויות סתירות בהודאותיו, אשר מנוגדות אף לדברי המתדלק, ביחס למחיר ששילם על הדלק, ביחס לכלי בו מילא את הדלק (מיכל אותו רכש, כפי שגם שהעיד המתדלק ונמצא בזירת האירוע, או בקבוק קולה אותו הביא מהגן אל תחנת הדלק) וביחס למשאבה ממנה מילא דלק. זאת ועוד: בא כוח המערער הצביע על פרטים אותם לא ידע המערער למסור, כגון: איזה סוג בניזין קנה, תיאור המתדלק, האם היו אנשים נוספים לצד המנוח בעת שהציתו וכן האם ישב על ספסל או שכב על הדשא.

19. בית המשפט המחוזי התייחס לסתירות אלו, וקבע כי מדובר בסתירות חסרות משמעות לגופו של עניין ושוליות, תוך הסתמכות על הפסיקה שקבעה כי סתירות בדבריו של עד אין פירושן דחיית דבריו כבלתי אמינים, אלא יש ומדובר באי דיוקים ושכחה הנעוצים בטבע האנושי. מסכימה אני לדברים אלו. אומנם, נקבע כי פירוט רב בהודאת הנאשם מחזק את אמינותה הפנימית של ההודאה, מאחר וניתן לצפות כי חלק מהפרטים ייחרתו בזכרונו של מבצע העבירה (דנ"פ אל עביד, בע' 771). עם זאת, במקרה שבפנינו, לא ניתן להוציא מכלל אפשרות כי המערער, בשל שכרותו בעת המעשה, אכן אינו זוכר במדויק את שאירע, ובפרט מעת ששתה עם חסרי הבית בגן. רק כאשר הוא נדחק אל הפינה הוא מספק תשובות, לעיתים סותרות, על שאירע באותו זמן. לא ניתן להוציא מכלל אפשרות גם כי הוא אינו רוצה לנדב פרטים לגבי האירוע עצמו. עם זאת, וכפי שכבר ציינתי, קיימים די והותר פרטים המספיקים על מנת לייחס משקל פנימי גבוה להודאה. בפרט יש לחזור ולהדגיש, כי על רקע היעדר הפירוט בפרטים מסוימים שאינם בהכרח במרכז הזיכרון של האירוע, בולטת חזרתו של המערער על פרטיו הכלליים של האירוע, באופן עקבי, בכל הגרסאות הרבות שנמסרו על ידו, ביניהם: המניע למעשה, ההליכה לתחנת הדלק, שפיכת הדלק על ראשו של המנוח, בעירתו של המנוח, הבהלה שאחזה את המערער בעקבות בעירה זו ובריחתו מזירת האירוע. אך טבעי הדבר, כי במצב של שכרות ייחרתו בתודעתו של שיכור הקווים הכלליים של האירוע בלבד, ולא כל פרט מפרטיו.

המבחן החיצוני

20. על-פי מבחן זה, נדרשת תוספת ראייתית מסוג "דבר מה נוסף", חיצונית להודאתו של הנאשם, על מנת להרשיעו. ה"דבר מה" הוא למעשה "ה'גורם האובייקטיבי' היחיד, שעומד לרשותו של בית-המשפט לבחינת אמיתותה של ההודאה 'הסובייקטיבית' של הנאשם" (השופט קדמי בדנ"פ 3391/95 בן ארי נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(2) 377, 448 (להלן: עניין בן ארי)), אלו הם סימני האמת החיצוניים. על-פי ההלכה, מדובר בתוספת ראייתית מאמתת, שדי שתאשר במידת מה את תוכן ההודאה, ולא בתוספת ראייתית מסבכת מסוג של סיוע, ועל כן אין צורך שתתייחס לזהות הנאשם כמבצע העבירה (ע"פ 4769/92 ניג'ם נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 4.9.94) (להלן: עניין ניג'ם)); ע"פ 6613/99 סמירק נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 529, 556-557 (להלן: עניין סמירק)). בין משקלה הפנימי של ההודאה לבין משקלה החיצוני קיימים קשרי גומלין. עמד על כך השופט ברק (כתוארו אז) בעניין לוי, באומרו:

"בין שני מבחנים אלה קיימים קשרי גומלין. כך, למשל, ככל שמשקלה העצמי של ההודאה הוא גדול יותר, כן קטן הצורך להיזקק למבחן החיצוני של ה"דבר מה". לעומת זאת, ככל שמשקלה העצמי של ההודאה הוא קטן יותר, כן גדול הצורך להיזקק לאמת מידה חיצונית לבחינת האמת שבהודאה. על כן, ראיה שנמצאה ראויה לשמש כ"דבר מה" בענין אחד, עשויה שלא להחשב כראויה לשמש "דבר מה" בענין אחר, שהרי הכל מותנה בנסיבות הענין. עם זאת, מן הראוי להדגיש כי אפילו משקלה העצמי של ההודאה הוא רב, לא ירשיע בית-משפט על-פיה את הנאשם ללא מבחן אמת חיצוני כלשהו, אפילו הוא קל שבקלים. במקביל לכך, אם משקלה העצמי של ההודאה הוא אפסי, לא ירשיע בית-משפט על-פיה את הנאשם, אפילו קיימות ראיות חיצוניות כבדות התומכות בה, שהרי המבחן החיצוני בא לתמוך בהודאה העומדת בזכות עצמה לאור משקלה העצמי. נפלה ההודאה לאור היעדרו של משקל עצמי, נפל ה"דבר מה" יחד עמה" (שם, בע' 234. וראו גם: עניין סמירק, בע' 557; ע"פ 698/01 פלוני נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 22.10.02) (להלן: ע"פ 698/01)).

מבחן ה"דבר מה", הוא איפוא דרישת מינימום בלבד, וכאשר משקלה הפנימי של ההודאה נמוך, עשוי להידרש אף "דבר מה" ברמה של סיוע (עניין ניג'ם הנ"ל).

21. מטרתו של המבחן החיצוני היא להסיר את החשש כי על אף שעדות הנאשם נמצאה מהימנה, הנאשם לקח על עצמו, מסיבה כלשהי שאינה ידועה, ביצועה של עבירה שהוא אינו אחראי לה או שאינו אחראי לה באופן מלא. "דין הוא, שהתוודות לעולם מלווה בחשש, שמא ראה המודה ליטול על עצמו אחריות למעשה שלא עשה; וזאת - גם כאשר החשש עלום ובלתי נראה לעין" (ע"פ 6289/94 דזנשוילי נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(2), 157, 176). על כן הוגדר המבחן החיצוני כ"שסתום הביטחון" של שאר המבחנים לבחינת אמיתותה של ההודאה (ע"פ 800/85, ברדה נגד מדינת ישראל, פ"ד מ(4), 266, 271). קיימות מספר סיבות בעטיין עשוי נאשם להודות בביצוע עבירה אותה לא ביצע, אף כאשר הוכח שלא נעשה שימוש נגדו באמצעי חקירה פסולים. על סיבות אלה עמדה וועדת גולדברג (דו"ח וועדת גולדברג, בע' 8-10), אשר נתמנתה "לבחינת המצב המשפטי, באשר להרשעת נאשם על סמך הודאתו ללא ראיות חיצוניות נוספות ולבדיקת התוספת הנדרשת כ'דבר מה' ומהם הלקחים שיש להפיק מהמצב העובדתי והמשפטי בנושא זה" (ע' 3 לדו"ח וועדת גולדברג). בעיקרן של סיבות אלה, מדובר בסיבות הקשורות בנחקר עצמו. לענייננו, ראוי לציין, כי בקבוצה הראשונה של "נושאי הסיכון" להודאת שווא, על-פי הוועדה, מצויות סיבות הנעוצות במבנה אישיותו של הנחקר, אשר נוטה לבלבל בין דמיון ומציאות, או שהוא בעל נטייה להרס

עצמי. הוועדה סווגה את השיכורים תחת קבוצה זו, בנוסף ללקויים בנפשם או בשכלם, מסוממים וקטינים (שם, בע' 9). אף קדמי בספרו סבור, כי בשל מצבו הנפשי המיוחד של השיכור, יידרש ככלל "דבר מה נוסף" ממשי ומהותי לתמיכה בהודאתו (י' קדמי על הראיות (חלק ראשון, תשס"ד) 147 (להלן: קדמי, על הראיות, חלק ראשון)). הפסיקה הכירה בחשש המתלווה להודאה בשל מבנה אישיותו של הנחקר ביחס לחולה נפש - נקבע כי להודאת חולה נפש מתלווה החשש שניתנה כפי שניתנה בשל מחלתו, ועל בית המשפט לא להסתפק ב"דבר מה" קל שבקלים, אלא לבחון ולדרוש "אימות מהותי ומשמעותי לדברי הנאשם" (עניין לוי, בע' 235). סבורה אני כי בנסיבות מסוימות, חשש זה נלווה אף להודאתו של אלכוהוליסט.

22. בענייננו, וכפי שיפורט בהמשך, אין ספק כי לפחות שבועות מספר טרם המתת המנוח, כמו גם בעת שנעצר, היה המערער שיכור ביותר וחבול, ומצבו הנפשי היה קשה, דבר ממנו ניתן היה להתרשם אף מצפייה בקלטת השחזור ובקלטות החקירה. אין להתעלם מכך שכבר ביום לאחר הרצח עבר זמן רב מאז ששתה, ולבטח נכונים הדברים בהודאתו המאוחרות יותר (והשוו: ע"פ 759/77 גולדני נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(3) 813, 821) - אך בכך יש אולי כדי להקטין את החשש, ולא די על מנת להעלימו לחלוטין, כאשר עסקינן באלכוהוליסט ששתה מזה זמן רב וניכר בו שהוא עדיין תחת השפעתם של אירועי הימים הקודמים. לפיכך יש להקפיד כי דרישת ה"דבר מה" מתמודדת עם החשש מפניו נועדה היא להגן, חשש שמא הנאשם מפנים דברים ששמע על אודות העבירה ומיחסם לעצמו, בשל גורמים הנובעים מאישיותו וממצבו הנפשי. על כן, יש וראיות הבאות מחוץ להודאתו של הנאשם אך מקורן בנאשם עצמו, לא יהא בהן להפיג את החשש האמור; וראיות נוספות מחוץ להודאה המלמדות כי המערער סבר בעת מתן ההודאה שביצע את המעשה, אין בכוחן לסייע להערכת המשקל החיצוני של הודאתו, ולספק לה אותה תמיכה במציאות האובייקטיבית. ויודגש, למען הסר ספק - לא די בהיותו של אדם בהשפעת אלכוהול בעת ביצוע העבירה על מנת לשייך את הנאשם לאותה קבוצת סיכון, שלהודאתה ניזקק לתוספת ראייתית משמעותית יותר מדרישת המינימום. יש לבדוק בנסיבות המקרה כי אכן מדובר בשתיין כרוני, כאשר אף מגוריו ברחוב וחבלותיו מחזקים קביעה זאת, כמו גם מלמדים על הזהירות שבה יש להתייחס להודאתו. עם זאת, כל מקרה ייבחן על-פי נסיבותיו, ומעובדת שכרותו של נאשם בעת שבוצעה העבירה, היא לבדה, אין כדי לחייב דרישת תוספת ראייתית מוגברת.

23. אכן, בעת האחרונה נשמעים קולות הקוראים לשנות מן ההלכה המסתפקת בתוספת ראייתית מאמתת, וקוראים לתוספת ראייתית מסבכת, בדמותו של סיוע (ב')

סנג'רו "ההודאה כבסיס להרשעה - האומנם "מלכת הראיות" או שמא קיסרית הרשעות השווא" עלי משפט ד (תשס"ה) 245), כמו גם קריאות לקביעת כלל של דרישת סיוע, ממנו יוכל בית המשפט לחרוג מטעמים שיירשמו (ראו דעת המיעוט של פרופ' קרמניצר בדו"ח ועדת גולדברג, בע' 64; דורנר "מלכת הראיות נ' טארק נוג'ידאת" בע' 12). כן נטען, כי יש לחפש את ה"דבר מה" מחוץ למוֹדָה ולא רק מחוץ להודאה (א' קמר "דבר-מה נוסף מפי הנאשם" פלילים ה (תשנ"ו) 277, 280). דעת הרוב בוועדת גולדברג, יש לציין, לא קיבלה גישות אלו, וסברה כי יש להשאיר את גישת הפסיקה על כנה, ולעגנה בחוק (דו"ח ועדת גולדברג, בע' 20-21). בעובדות המקרה, כפי שאעמוד להלן, נמצאה אותה תוספת ראייתית המספיקה אף לפי הגישות המחמירות דלעיל. עם זאת, בטרם אפרט בענייננו, אבקש לציין, כי מאז דו"ח ועדת גולדברג אכן הועם זוהרה של ההודאה כ"מלכת הראיות", והופנה זרקור לחשש מאפשרות הרשעת אדם חף מפשע. עדיין, לגישתי, יש לה להודאה מקום של כבוד בסולם הראיות הקיימות במשפט פלילי, והיא בבחינת כלי ראייתי חשוב ומקובל באותם מקרים בהם שוכנע בית המשפט כי מדובר בהודאת אמת. שוללת אני גם את הגישה לפיה, כנקודת המוצא, בכל הודאה קיים במובנה "פגם מולד" (כתיאורה של השופטת שטרסברג-כהן את גישתה של השופטת דורנר בדנ"פ אל עב"ד, בע' 854, גישה עליה חלקה) בדבר היותה של ההודאה הודית שווא וראיה חשודה על פניה, כאשר מלכתחילה טבוע בה חותם של אי רציונליות. כפי שפירט בית המשפט זה בפסיקתו, קיימים טעמים כבדי משקל למתן הודאה שאינה הודאת שווא. בין טעמים אלו אדגיש את האפשרות של לחץ בו נתון נחקר בחקירה, וכן מקרים בהם מבקש הנחקר למסור את גרסתו, כאשר לא ברור לו מהן הראיות שבידי החוקרים ומה תמונת המצב כנגדו, ועל כן הוא סבור כי הודאתו תסייע בעדו. במקרים שכיחים נוספים בוחר הנאשם לשתף פעולה עם חוקריו כדי לפרוק מעליו תחושת מועקה, או מונע על-ידי שיקולי כדאיות מול חוקריו שמא יפיק מהודאתו המיידית יתרון בבית המשפט. (והשוו: דברי השופט אור בדנ"פ אל עב"ד, בע' 819).

בתי המשפט שבו וחייבו עצמם ב"דבר מה נוסף" להודאה כדי להראות כי הדברים שבהודאה דברי אמת הם. בתי המשפט לא חייבו עצמם בראיית סיוע, שהיא ראייה עצמאית, הקושרת את הנאשם לביצוע העבירה, מה שמצביע על כך שמעמדה של ההודאה איתן במארג הראיות הקיים.

עם זאת, לא ניתן להתעלם מהחשש העובר כחוט השני בפסיקתינו בבחינת הודאה שנמסרה מחוץ לכותלי בית המשפט, כאשר השופט לא התרשם בעצמו מן הנאשם עת מסר את ההודאה, זאת בשל חשש מלחץ (פנימי וחיצוני) שהביאו לכדי הודאה. לכן, תרגמו בתי המשפט חשש זה למחסומים ובלמים לבחינת קבילותה

ומשקלה של ההודאה בכל מקרה ומקרה (וראו דברי הנשיא ברק בדנ"פ אל עב"ד, בע' 865). בתי המשפט החילו על עצמם שני מבחנים: מבחן סימני האמת הפנימיים ומבחן הדבר מה הנוסף החיצוני, המהווה תוספת ראייתית מאמתת. המבחנים הם דו כיווניים ומשלימים זה את זה, וככל שמשקלה העצמי של ההודאה גדול יותר, כך יקטן הצורך למבחן החיצוני של הדבר מה. אלו הם קשרי גומלין - מקבילית הכוחות, בין משקלה הפנימי של ההודאה למשקלה החיצוני, אותו דבר מה (ראו ע"פ 1714/95 יתום נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 20.4.97)). מתחייבת זהירות, מתחייבות בדיקה ובחינה דקדקניות. עם זאת, אל לנו להיתפס לחריגים ואל לנו להיות מונחים על ידם, אלא לבחון כל מקרה לנסיבותיו, כל מקרה לראיותיו, כל מקרה למשקלו.

24. ומן הכלל אל הפרט: במקרה זה שוכנעתי כי קיימות די והותר ראיות שמקורן אינו במערער, אשר, גם בהתחשב במצבו בימים בהם מסר את ההודאות (כאשר כאמור, למיצער בהודאותיו המאוחרות, המערער היה פייח), מספקות את דרישת התוספת הראייתית, אף בדרגה של סיוע. אכן, בית המשפט מצא את אותו "דבר מה", בין היתר, בממצאים אשר באים מתוך המערער עצמו: הודאתו בפני קוזלוב בטרם מעצרו, תגובתו לקורמן כאשר זה בא לעצרו, ותגובתו לחסר הבית בתחנת המשטרה שהאשימו ברצח. אלו יוכלו להוות דבר מה נוסף, ככל שהם מהווים פרטים מוכמנים, אשר מעידים באופן אובייקטיבי וחיצוני למערער כי הוא ביצע את העבירה (מאחר ורק מי שביצעה יכול להכירם). ככל שאין מדובר בפרטים מוכמנים, אלו מצביעים כי המערער, מבחינה סובייקטיבית, סבר כי הוא ביצע את מעשה הרצח, וכי הודאתו לא באה בעקבות לחצי החוקרים (ובכך מחזקים את משקלה הפנימי של הודאתו) - אולם אינם מתמודדים עם החשש המיוחד הטמון במצבו הנפשי של המערער בעת שהודה (וראו באופן כללי: סנג'רו, בע' 256). לכך יש להוסיף, כי מוסכם הוא כי אין הודאה אחת יכולה להוות "דבר מה" לאימות תוכנה של הודאה אחרת, אף כאשר אחת מההודאות ניתנה בפני מדובר, שאינו איש מרות (ראו: עניין בולוט, בע' 815; ע"פ 915/85 קוזלי נ' מדינת ישראל; ע"פ 698/01 הנ"ל). הסיבה לכך הינה שכל עוד בא המידע מפי הנאשם, לא סר מליבנו החשש שמא הודה בדבר שלא עשה ממניעיו שלו, שאינם קשורים ללחץ החקירה; ביתר שאת נכון כלל זה כאשר מדובר בשיכור, והחשש הוא שייחס לעצמו, בינו לבין עצמו, ביצוע עבירה בניגוד למה שאירע במציאות. לסיכום נקודה זו, במקרה זה לא הייתי רואה בתגובת המערער לחסר הבית "דבר מה", באשר מעידה היא אולי על תחושת האשמה של המערער, אך אין בה, לו עמדה לבדה, כדי להסיר את החשש מהודאת שווא; ואף בדבריו לקוזלוב, ככל שאין בהם פרטים שיכול היה לדעת לולא ביצע את המעשה.

25. אולם, כאמור, בענייננו קיימות מספר ראיות, שמקורן חיצוני למערער ולהודאותיו השונות, שכל אחת מהן מהווה "דבר מה" ממשי, המאמתות את תוכנן של הודאותיו. אלו, כשהן מצטרפות להודאותיו החוזרות ונישנות, מוכיחות את ביצוע המעשה על-ידו מעבר לספק סביר. נפרוט אלו אחת לאחת.

26. ראשית, אף שעיון בתמליל חקירתו הראשונה של המערער (מז/9) מעלה, כי החוקרים הם שהעלו בפני המערער את דבר קניית הדלק והצתת המנוח באמצעותו, הרי שהודעתו של קוזלוב (מז/2) ועדותו במשפט הזוטא מלמדות, כי עוד בטרם נעצר סיפר לו המערער כי הלך לקנות דלק ושפך אותו על המנוח (או הלך לקחת דלק, לפי דברי קוזלוב בהמשך ההודעה). יש להדגיש, כי בית המשפט התרשם כי עדותו של קוזלוב הינה "...עדות אמת אשר בודאי לא כיוונה להפללת הנאשם, ולהיפך", וכן כי אף הסניגוריה לא הטילה ספק במהימנותו של עד זה. העובדה כי המנוח נשרף על-ידי דלק שנשפך עליו, וכי דלק זה הובא לזירת האירוע ממקום אחר, הינה פרט מוכמן, כאשר ככלל, די בפרט מוכמן כדי להוות דבר מה נוסף ולעיתים אף סיוע (ע"פ 2109/96 אל עביד נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(1) 673, 719-718). פרט זה עונה על שלושת המבחנים שנקבעו להיותו של פרט מוכמן - "הבקיאות בפרט תהיה ברורה וגלויה, ולא תהיה מוטלת בספק, כי קיומו של הפרט במציאות יוכח כדבעי, וכי פרט זה לא יכול היה להימצא אלא בתודעתו של מי שביצע את העבירה" (דנ"פ אל עביד, בע' 796-795): על אף שהמערער לא מסר פרטים רבים על האופן בו רכש את הדלק, הוא נידב פרט זה מעצמו, וקיומו של פרט זה במציאות הוכחה הן על-ידי מציאת מיכל עם שאריות דלק בזירת האירוע, הן על-ידי עדות המתדלק אשר אישר מכירת מיכל שכזה זמן מה עובר למעשה העבירה. בנוסף, מידע על מעשה ההכנה להמתת המנוח - רכישת הדלק, בשונה מכך שנשרף, מצוי בדיעת מבצע העבירה בלבד; מה גם שטענתו של המערער על האופן שבו נודע לו על דרך המתת המנוח (אשר תידון בהמשך) נדחתה על-ידי בית המשפט ונסתרה על-ידי הראיות שבשטח. אף אם היינו מקבלים טענה זו, הרי המערער בעדותו בבית המשפט העיד כי שני חסרי הבית סיפרו לו ש"בחור בשם מליק לקח בקבוק של ספירט, שם לו בראש ושרף אותו" - בעוד לא אלו הדברים שאמר לקוזלוב, בפניו אף הוסיף כי הלך לקנות (או לקחת) את הדלק. ידיעת המערער על אופן מותו של המנוח - בשריפה - באה לידי ביטוי גם בתגובתו עת נעצר, עוד בטרם נמסר לו כי המנוח הוצת, לאחר שנאמר לו כי הוא עצור בניסיון לרצח ("אני לא שרפתי אף אחד הם זבלים שברו לי את השיניים, וכסף שאצלי בכיס שייך לי ואף אחד לא נתן לי" - דו"ח המערער, מז/4 וכן ע' 22 לפרוטוקול). כאמור, על אף שפרטים אלו מקורם במערער, הרי ידיעתם "עשויה להוות תמיכה חיצונית בהודאתו של הנאשם, שכן היא מספקת אחיזה במציאות האובייקטיבית, הבלתי תלויה, למהימנות דבריו" (דנ"פ אל עביד, בע' 771).

יש להוסיף, כי לא מתקיים בענייננו החשש שהועלה לא אחת, כי הנאשם למד על פרטי האירוע מן החוקרים (סנג'רו במאמרו הנ"ל, בע' 273). זאת, כפי שפרטתי, מאחר והפרטים המוכמנים בדבר אופן הביצוע נמסרו על-ידי המערער בטרם נעצר, ואף גרסתו בדבר המקור ממנו שמע על הדברים (שנדחתה) אינה תואמת את הפרטים שמסר.

27. שנית, עדותו של המתדלק, לפיה אדם, שתיאורו תואם בעיקר פרטיו את חזות המערער, רכש ממנו דלק אותו מילא במיכל סמוך לשעת ביצוע המעשה, ועורר את חשדו. החוקר שגבה את ההודעה מצא את המיכל מזירת האירוע זהה למיכל שהראה לו המתדלק כמיכל שמכר לאדם זה (מזכר ת/9). אף הפלט של הדלק שמולא באותו יום בתחנת הדלק מאשר, כי בשעה 15:48 נמכרו 2.242 ליטר דלק "ללא רכב" בעשרה ש"ח (מוצג נ/2). הודעתו של המתדלק נגבתה כשעתיים לאחר ביצוע המעשה, ועל-פי תיאורו הקונה נראה נרקומן וממוצא רוסי, התנדנד, בגובה 1.80, רזה, בעל כתפיים רחבות, שיער חום בהיר ועור בהיר; לבש מכנסי ג'ינס כחולים בהירים וחולצה לבנה קצרה, כנראה עם הדפס או פס בצבע חום. עוד הוא מתאר שהמערער היה פצוע: עם פצעים בידיים, שריטה בעין, שריטה באיזור הרקה מעל הלחי, שריטה באיזור הצוואר ואף יתכן שחבלות. תיאור זה תואם בפרטיו העיקריים את חזות המערער (הנלמדת מתמונותיו עת נעצר, מקלטות החקירות והשחזור ומחוות הדעת של פרופ' היס): גובהו 1.79, רזה, ממוצא רוסי, אשר בבדיקה אצל פרופ' היס נמצאו פצעים רבים על ידיו ובאיזור עיניו. כן קיימת התאמה באופן כללי בין תיאורו כאדם צעיר (30-25 בהודעה ושלושים "פלוס-מינוס" בבית המשפט) לבין גילו של המערער בעת האירוע - 36. תיאורו של המתדלק בדבר נרקומן מתנדנד שכמעט נשען עליו עם הגוף, תואם את שכרותו של המערער בעת האירוע ובזמן מעצרו.

28. אין להתעלם, כפי שטען בא כוח המערער, מכך שפרטים מסוימים בתיאור המתדלק אינם תואמים את חזותו של המערער ביום האירוע. בפרט הדגיש בא כוח המערער את תיאור המתדלק את ההומלס שרכש את הבנוזין כלובש חולצה לבנה קצרה עם פס חום, בעוד שכאשר המערער נעצר הוא לבש חולצה שחורה. לעניין זה ביקש בא כוח המערער להחזיר את הדיון לבית המשפט המחוזי על מנת לחקור על כך את העד קוזלוב, שנפגש עם המערער זמן קצר לאחר מעשה הרצח ובטרם נעצר. כן התייחס בא כוח המערער לתיאור המערער כבעל כתפיים רחבות ושיער חום בהיר, ללא מבטא, כאשר המתדלק הוסיף שהוא חושב שהייתה למערער שרשרת זהב על צווארו, ושהוא חושב שהיו לו עיניים חומות - בעוד המערער אינו עונה על אף אחד מפרטי תיאור אלו. עם זאת, אינני סבורה כי ישנה חשיבות רבה לסתירות אלו. כדברי בית המשפט המחוזי, מדובר בפרטים שאינם נחרתים בהכרח בתודעתו של המתבונן האקראי; ההגיון אומר,

והגיון זה מאושש במחקרים מדעיים, כי עדי ראיה נוטים לזכור פרטים יוצאי דופן באנשים בהם צפו, יותר מאשר פרטים שכיחים - תופעה אשר כונתה "Detail salience" (C. J. O'hagan "When Seeing is Not Believing: The Case for Eyewitness Expert) 81 *Geo. L.J.* (1993) 741, 745). ואכן, במקרה דנן, קיימת התאמה בין סימני ההיכר יוצאי הדופן אצל המערער - שכרותו והחבלות בפניו - לבין תיאורו של המתדלק, התאמה עליה עמד בית משפט המחוזי; ואילו חוסר ההתאמה מצוי בפרטים שאינם מושכים תשומת לב מרובה, כגון צבע חולצתו, צבע שיערו, צבע עיניו וכדומה - פרטים ביחס אליהם צפוי זיכרון חלש יותר אצל עד הראייה, בפרט כאשר הוא בא במגע עם אנשים רבים מידי יום. מחקרים אף מראים כי עדים נוטים לערוך השלמות, העברות והבניות מחדש של זיכרונם ביחס לפרטים שלא נקלטו אצלם (ד' מנשה, ר' עאסי "טעות בזיהוי חזותי של חשודים: הזמנה למחקר ורפורמה" משפטים לה (תשס"ה) 205, 232), דבר שיכול להסביר מדוע מסר המתדלק פרטים מסוימים שאינם תואמים את המציאות, באשר פרטים אלו, בהיותם פרטים "רגילים" שלא מושכים תשומת לב מיוחדת, לא נקלטו בזיכרונו מלכתחילה.

29. בא כוח המערער הוסיף וטען, כי מאפיינים בולטים בתיאורו החיצוני של המערער לא דווחו על-ידי המתדלק, והם היותו משופם והיעדרן של שיניו הקדמיות. דא עקא, שמצפייה בקלטת השחזור, אשר צולמה פחות מיממה לאחר המפגש בין המתדלק למערער, ניתן לומר כי היעדר שיניו הקדמיות של המערער אינו פרט הבולט למתבונן בכל פעם שהמערער מדבר, כאשר על-פי עדות המתדלק לא הוחלפו ביניהם דברים רבים. כמו כן, קשה להגדיר את המערער כמשופם בשל חתימת הזיפים שעל פניו. כל זה, בניגוד לפרט הבולט בשחזור, הוא החבלות בפניו של המערער, אותן תיאר המתדלק, כאשר סביר להניח שגם שכרותו משכה תשומת לב.

30. שלישית, ניתן לראות דבר מה נוסף בשחזורו של המערער (קדמי, על הראיות, חלק ראשון, 137), בו מצביע המערער על המקום בו זרק דלק על איגור, וכן מוביל את החוקרים בעצמו מזירת האירוע אל תחנת הדלק. צפייה בקלטת החקירה מלמדת, כי המערער הוביל והחוקרים צעדו בעקבותיו. אף שספק עד כמה ההובלה לעבר תחנת הדלק הסמוכה לגן, עבור אדם שהפך את הגן לביתו וסביר שידע על קיומה, מחזקת את הראיות נגדו, יש בהדגמת אופן ביצוע המעשה כדי להוות דבר מה נוסף, גם אם לא משמעותי במיוחד.

31. לבסוף, ניתן להיעזר גם במניע של המערער לביצוע המעשים. נפסק, כי אף אם אין לראות את המניע כדבר מה נוסף, ועל אף שאין הוא יסוד מיסודות העבירה,

הוכחתו תהווה ראייה נסיבתית כנגד הנאשם, המחזקת את משקלן של ראיות התביעה (ע"פ 698/01 הנ"ל; ע"פ 2624/03 עמרם נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 24.2.05)). במקרה דנן, קיומו של המניע כלל אינו שנוי במחלוקת - המערער חזר בכל אחת מהודאותיו על כך שהמנוח הכה אותו, וכך הצהיר גם בעדויותיו בבית המשפט. לא זאת אף זאת: המערער מספק בהודאותיו הסבר מדוע הצית דווקא את המנוח ולא את חבריו שהכוהו אף הם - מאחר והמנוח הכהו יותר מן השאר.

הנה כי כן, סבורה אני כי ניתן לקבוע את אחריותו הפלילית של המערער על-פי הודאותיו, באשר עברו אלו הן את משוכת הקבילות והן את משוכת המשקל.

32. כעת נותר לבדוק את טענותיו הנוספות של הסניגור: היעדר טביעות אצבעות על המיכל; "מחדלי החקירה" הנטענים: אי-קיום מסדר זיהוי ואי לקיחת טביעות אצבעות מחסרי הבית האחרים; היעדר סימני דלק וחריכה על גופו של המערער ועל בגדיו; וכן עדויות ההגנה: עדות המערער (במשפט הזוטא ובמשפט גופו), עדות חברתו ועדות האליבי של בת הדודה.

היעדר טביעות אצבעות

33. מה משמעות יש לייחס לעובדה כי על מיכל הדלק שנמצא בזירת האירוע לא נמצאו טביעות אצבעותיו של המערער, אך נמצאו עליו טביעות אצבעות אחרות?

בית המשפט המחוזי עמד על כך שכוחן של טביעות האצבעות הוא בהימצאותן ולא בהיעדרן, ובצדק קבע כך. אכן, הפסיקה עמדה על העיקרון שבעוד הימצאותן של טביעות אצבעותיו של הנאשם היא ראיה חזקה להוכחת אשמתו, היעדרן של טביעות אצבעות במקום שבו הן מצופות להיות מהווה ראיה ניטרלית, שאין בכוחה ליצור ספק סביר בהוכחת אשמתו של הנאשם (ע"פ 5825/97 שלום נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 933; ע"פ 5724/95 אבו-דחל נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 12.5.96)). אומנם, בבתי המשפט בארצות הברית הוצגה גם גישה שונה, לפיה רשאי הסניגור להציג למושבעים את דבר היעדרן של טביעות אצבעות על חפץ, והדבר יישקל כשיקול במכלול הראיות, העשוי לעורר ספק סביר באשמה (ראו: *U.S. v. Dean*, 974 F.2d 1339, 6th Cir. Tenn. 1992)). אף על פי כן, אין להתעלם מכך שהעיקרון שנקבע בפסיקת בית משפט זה אין מקורו רק בדרך הסברה ובניסיון החיים, אלא יש לו בסיס גם בספרות המשפטית:

"Although the presence of a positive fingerprint identification may be strong inculpatory evidence for the prosecution's case, the lack of fingerprint evidence has little evidentiary value. "The absence of fingerprints does not indicate that a person did not touch the item or surface with their exposed fingers. Whether or not fingerprints are left depends on the condition of the surface, the condition of the fingers, and the dynamics of touching." David L. Faigman et al., *Modern Scientific Evidence: The Law and Science of Expert Testimony* 27-2.2.4, at 384 (2d ed. 2002)" (T. F. Lawson "Can Fingerprints Lie?: Re-weighing Fingerprint Evidence In Criminal Jury Trials" 31 *Am. J. Crim. L.* (2003) 1, 2).

34. אף להימצאותן של טביעות אצבעות של אנשים אחרים לא הייתי מייחסת משקל רב. המתדלק העיד בעדותו בפני בית המשפט כי המיכל אותו רכש המערער שימש קודם לכן להכלת נוזל קירור לרדיאטור. מדובר בחפץ שעבר ידיים קודמות בעבר, וסביר איפוא שימצאו עליו טביעות אצבעות של אנשים שאינם קשורים לאישומים. עמד על כך בית המשפט בפרשת נטור :

"... והרי ברור שכוחה המשכנע של טביעת אצבע כראיה נסיבתית גובר, ככל שקיים ביטחון ששני הגורמים הללו נתקיימו גם יחד, דהיינו שטביעת האצבע נוצרה במקום המעשה וגם בשעת המעשה. ביטחון זה אינו קיים לגבי גורם המקום וממילא אף לא לגבי גורם הזמן, כשטביעת האצבע מופיע על חפץ שהינו בשימוש יום-יומי ודרכו לעבור ידיים רבות..." (ע"פ 389/62 נאטור נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יח 62, 65).

לסיכום נקודה זו, אינני סבורה כי היעדרן של טביעות אצבעותיו של המערער על מיכל הדלק ששימש למעשה העבירה והימצאותן של טביעות אצבעות אחרות, מכרסם במערכת הראיות שהציגה התביעה.

"מחדלי החקירה" הנטענים

35. כאמור, בא כוח המערער תוקף את "מחדליה" של המשטרה, לטענתו, בכך שלא לקחה טביעות אצבעות מחשודים אחרים בתיק ובכך שלא ערכה מסדר זיהוי למתדלק, על אף שהצהיר כי יוכל לזהות את רוכש הדלק.

בעניין מחדלי חקירה, נקבעה ההלכה בעניין מליקר :

"כאשר 'חסרה' ראייה כאמור לתביעה - נזקף ה'מחדל' החקירתי' לחובתה, שעה שנערך מאזן הראיות ונדונה השאלה האם הרימה התביעה את נטל ההוכחה המוטל עליה. ואילו מקום שהעדרה של הראייה 'חסר' להגנה, תוכל זו להצביע על ה'מחדל' כשיקול בדבר קיומה של ה'אפשרות' הנטענת על ידה, הכל בהתאם לנסיבות המיוחדות של העניין הנדון..." (ע"פ 4384/93 מליקר נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 25.5.94). וראו עוד: ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בודוביץ (לא פורסם, ניתן ביום 31.3.05); ע"פ 5152/04 אגרונוב נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 23.6.05).

כן נקבע כי יש לבדוק האם קופחה הגנתו של הנאשם כתוצאה מאי קיומן של פעולות החקירה, באופן שהתקשה להתמודד עם חומר הראיות שמפלילו (ע"פ 2511/92 חטיב נ' מ"י (לא פורסם, ניתן ביום 5.7.93); ע"פ 173/88 אסרף נ' מ"י, פ"ד מד(1) 785, 792).

36. בנסיבות העניין שלפנינו הגעתי לכלל מסקנה כי אי לקיחת טביעות אצבעות מחסרי הבית וכן אי עריכת מסדר הזיהוי, לא קיפחו את הגנתו של המערער, ועל כל פנים אין בכוחן להביא לאותה מסקנה שהמערער מבקש להסיק מהן, אף אם נזקוף אותם לחובת התביעה ולטובת המערער.

לעניין אי לקיחת טביעות האצבעות, עמדתי על כך שטביעות האצבעות שנמצאו על המיכל אין משמעותן כי אדם אחר ביצע את המעשה, ועל כן לא יכולה ההגנה להיבנות מאי לקיחת טביעות האצבעות מהחשודים האחרים; זאת, בפרט על רקע מכלול הראיות הקימות בתיק כנגד המערער.

37. לעניין מסדר הזיהוי, ציין בית המשפט המחוזי:

"אין צריך לומר בהקשר דברים זה, כי צדק עו"ד כהן בטענו, שמוטב היה לה למשטרה, אילו ערכה מסדר זיהוי לעד, לצורך זיהויו של הנאשם על ידו כמי שרכש - או לא - את הדלק באותו יום. אלא, שבענין זה יש לזכור, כי הכלל הוא שאין הכרח בעריכת מסדר זיהוי בכל הזדמנות, וכי ניתן בעקרון, להוכיח זהותו של אדם, גם בדרכים אחרות (ראו, קדמי, על הראיות עמ' 1017, שם)".

לדברים אלה, בכל הכבוד, אני מצטרפת. אכן, נראה כי בלי קושי מיוחד יכולה הייתה הרשות החוקרת במקרה זה לאסוף עוד ראייה שיכולה הייתה להוות תמיכה לראיות התביעה, וניתן להצטער על כך שלא עשתה כן; אולם, כדברי בית המשפט

המחוזי, ניתן להסתפק בתיאורו של המתדלק. ניתן אף להוסיף, למיצער כאשר מביטים על הדברים בדיעבד, כי די בכך שהתביעה תוכיח את המוטל עליה בראיה מספקת, ואין היא נדרשת להוכיח את אשמת הנאשם בראיה המכסימלית האפשרית (ראו עניין מליקר הנ"ל); ולעניין זה, די לנו בתיאורו של המתדלק, שכאמור תואם בפרטיו העיקריים את תיאור המערער. זאת ועוד: כבר נפסק כי כאשר מדובר בזיהוי כתוספת ראייתית להודאה, אף כישלון בזיהוי במסדר זיהוי אין לו משמעות רבה, כאשר העד תיאר את הנאשם כדבעי:

"עם זאת, יש לזכור כי זיהוי המערער הינו אך ראייה נוספת שנועדה לתמוך בהודייתו, שהיא כאמור הציר המרכזי בהרשעה. נראה לי, כי משקלו של התיאור שמסרה פאטמה ביום הרצח, תיאור התואם את המערער, יש בו כדי לשמש ראייה התומכת, ולו במידת מה, בהודייתו של המערער, אם גם ברור, שאין זו ראייה לזיהוי ודאי של המערער" (ע"פ 803/96 פלוני נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 17.6.97)).

אשר על כן, אין במחדלים נטענים אלה כדי להעלות ספק סביר באחריות המערער לביצוע המעשים בהם הורשע.

היעדר סימני דלק על בגדי המערער או על גופו

38. בא כוח המערער הפנה לעדויות החוקרים, אשר לא הריחו בעת מעצרו של המערער ריח של חומר דליק עולה ממנו, דבר שעלה גם מבדיקת פרופ' היס שבדק את המערער, ומבדיקת מז"פ שבדקה את בגדיו. לטענתו, האפשרות לפיה אדם ישפוך כמות רבה של דלק על אדם אחר ויציתו, והוא עצמו יישאר יבש, מבלי ששיער ראשו וגופו יחרך, היא בלתי סבירה בעליל. בית המשפט המחוזי ציין בפסק דינו כי אינו מבין מדוע צריכים היו להישאר סימנים שכאלו על המנוח - ואכן, המערער לא ביסס את דבריו אלו שהמעשים המיוחסים למערער מחייבים הותרת סימני דלק על בגדיו וגופו; ובאשר לסימני החריכה, כפי שהפנתה באת כוח המשיבה בפנינו, על-פי עדותו של פרופ' היס (ע' 43 לפרוטוקול) הימצאותם תלויה בגורמים רבים, כאשר במקרים רבים בהם נתקל לא הופיעו סימנים שכאלה. דבר זה תואם את דברי המערער בהודעתו הראשונה במשטרה ולפרופסור היס, לפיהם לא נכוהו מהאש כלל.

39. המערער העיד פעמיים במהלך משפטו: במשפט הזוטא ובמשפט העיקרי. כן העידו חברתו לחיים ובת דודתה.

בית המשפט ניתח את עדויותיו של המערער. בעדותו במשפט הזוטא, כאשר הוא נשאל על הודאותיו השונות טען המערער כי אינו זוכר מהן דבר. את דבריו לקוזלוב הוא מנמק בכך שיתכן ששמע אותם בגן הציבורי לאחר שחזר לשם. בעדותו במשפט העיקרי מספר המערער בפירוט רב את הקורות עימו יום לפני הרצח (תיאור התואם את תיאורו של קוזלוב ואף במידה רבה את תיאורו של המערער בחקירה) וביום הרצח עצמו. על-פי גרסתו זו, לאחר שהוכה על-ידי חסרי הבית ביום האירוע עזב את הגן בסביבות השעה 12:00 ונרדם ליד בית חברתו. בשעה 18:00 בערב לערך או מאוחר יותר חזר אל הגן, ושני שיכורים שלא הכיר סיפרו לו כי בחור בשם מליק לקח בקבוק של ספירט, שפך על ראשו של איגור ושרף אותו. לדבריו, לא ראה שוטרים בגן כלל. עוד הוסיף המערער והעיד, כי אינו זוכר דבר מחקירותיו במשטרה, מהשחזור ומפגישתו עם קוזלוב, וציין כי אולי אמר את הדברים לקוזלוב על מנת להתרברב.

40. בית המשפט המחוזי דחה את דבריו של המערער בעדויותיו כבלתי מהימנים מהטעמים הבאים: זכרונו הסלקטיבי של המערער, כאשר היעדר הזיכרון אצלו בולט על רקע זכרונו, לפרטי פרטים, לגבי כל שאירע עימו עד למפגש עם קוזלוב; הפרכת סיפורו בעדויות השוטרים, אשר הגיעו לגן הציבורי זמן מה לאחר השעה 16:00, תחמו אותו בסרט, ונשארו בו עד 19:25, מה שסותר את תיאורו לפיו שמע מחסרי הבית על הצתתו של המנוח בסביבות השעה 18:00, וזאת מבלי ששם ליבו לאירוע חריג כלשהו; ובפרט, הן גרסתו בדבר חזרתו אל הגן ושיחתו עם חסרי הבית, והן גרסתו בנוגע לטענת האליבי, לפיה שהה בחצר ביתה של חברתו בעת אירוע ההצתה, מהוות עדות כבושה, שהרי המערער לא מסר פרטים אלו בעת שנעצר, ואף לא בחקירותיו השונות, אלא רק כעשרה חודשים לאחר האירוע, בתגובת המערער לכתב האישום, בחודש יוני 2003.

41. כן קבע בית המשפט המחוזי כי אין תועלת בעדות בת הדודה. לדבריה, היא יצאה מבית חברתו של המערער ביום האירוע וראתה אותו שוכב פצוע תחת המרפסת השכנה, בשעה חמישה לארבע. מעבר לתמיהה על זיכרון השעה המדויקת למעלה משנה ממועד האירוע (כאשר זהו המועד בו לטענתה הבינה שמדובר בפרט מידע חשוב), זיכרון אותו הסבירה בכך שיצאה מהבית לקחת אוטובוס הנוסע לירושלים

בשעות קבועות, הדגיש בית המשפט כי מדובר בעדות כבושה, אשר לא ניתן הסבר סביר לכבישתה - לא נתברר מדוע הפקירה את המערער במצב בו מצאה אותו ומדוע לא סיפרה זאת מיד לחברתו, כאשר הסברה כי ניסתה להביא את המידע לידי הסניגורית אך זו לא רצתה להקשיב, נדחה כהסבר תמוה. בדומה, גם ביחס לגרסת חברתו של המערער, אשר לדבריה סיפרו לה ההומלסים בגן שהמערער לא המית את המנוח וכן הם איימו עליה, נקבע כי היא עדות כבושה שאינה מסייעת לגרסת המערער.

42. בא כוח המערער טען, כי טענת האליבי של המערער לא נסתרה במאומה, ומכיוון שאין עדי ראיה שראו את המערער בזירה בעת המקרה, היא מעוררת לכל הפחות ספק סביר שבמקום אחר היה, ועל כן יש לזכותו מטעם זה.

43. איני סבורה שיש להתערב בקביעותיו של בית המשפט המחוזי, אשר התרשם באופן בלתי אמצעי מעדויות ההגנה, וייחס, ובצדק, משקל מועט ביותר לטענת האליבי, כאשר זו הועלתה בשלב מאוחר ביותר. הכלל הוא כי עדות כבושה ערכה מועט, אלא אם ניתן הסבר מניח את הדעת הן לסיבה לכבישת העדות והן להחלטה לגלותה (קדמי, על הראיות, חלק ראשון, 441-443). בפרט נכון הדבר כאשר לטענת אליבי, אותה ראוי להעלות בהזדמנות הראשונה, ואם מועלית היא בשלב מאוחר, הדבר עשוי לפגוע במהימנותה של הגרסה (י' קדמי על הראיות (חלק שני, תשס"ד) 739-740) כן הדגישה הפסיקה, כי נודעת חשיבות מיוחדת לעיתוי מסירת העדות כאשר עסקינן בעדות שנועדה לאשש טענת אליבי (ע"פ 3255/02 כנפו נ' מדינת ישראל (לא פורסם), ניתן ביום 11.2.03). הקביעה כי מדובר בעדות כבושה משמעותה, בהיעדר הסבר מניח את הדעת כאמור, כי קיים ספק במהימנותה, שלא כטענת הסניגור לפיה בית המשפט המחוזי אך קבע שהעדויות כבושה, אולם לא קבע כי העדה הותירה רושם רע או שיקרה.

לסיכום דברים אלו, מקובלת עליי מסקנתו של בית המשפט המחוזי כי אין בעדויות ההגנה כדי להציב ספק סביר ביחס למערך הראיות שהוצג על-ידי התביעה.

היסוד הנפשי

44. מלבד שאלת השכרות, אליה אתייחס בהמשך, מקובל עליי הניתוח אותו ערך בית המשפט המחוזי ליסוד הנפשי בעבירת הרצח, על שלושת מרכיביה של הכוונה תחילה: החלטה להמית, הכנה והיעדר קינטור. עם זאת, פרט מסוים בפסק הדין טעון הבהרה, לדעתי, כאשר על אף השתייכותו ליסוד העובדתי של המקרה, הוא משפיע על היסוד הנפשי.

הצתה במצית או בסיגריה?

45. לכאורה, פסק דינו של בית המשפט המחוזי לא ברור עד תום לעניין מעשה ההמתה. בהכרעת הדין קובע בית המשפט:

“נראה לי, כי יסוד ההכנה ויסוד הכוונה, כמשמעותם לעיל, הוכחו בעניננו כנדרש. הליכתו של הנאשם אל התחנה, רכישת הדלק ושפיכתו על ראשו של המנוח, והצתתו במצת, בטרם הימלטותו מן המקום - או, אם תרצה, עצם שפיכת הדלק עליו כשסיגריה בוערת בידו, על פי גירסה מאוחרת של הנאשם - די בהם כדי להקים את יסוד ההכנה וכדי להצביע על הכוונה המיוחדת שבמסגרתה פעל הנאשם כפי שפעל, לצורך גרימת מותו של המנוח” (ההדגשות הוספו).

במקום נוסף משאיר בית המשפט שאלה זו פתוחה לכאורה (“...ומי יכול היה לידעו... אודות המצת או הסיגריה שגרמו להתלקחות האש?”).

46. סבורה אני כי הכרעה בשאלת אופן המתתו של המנוח הינה חשובה לצורך קביעת התקיימותו של היסוד הנפשי אצל המערער. זאת, מכיוון שעל-פי גרסתו היותר מאוחרת של המערער (גרסה שהוצגה בעת השחזור, בהודאתו בפני פרופ' היס ובהודאתו האחרונה) הוא לא היה מודע לקיומה של הסיגריה בפיו של המנוח בעת ששפך עליו את הדלק.

47. עם זאת, אין בדבר כדי לסייע למערער, וזאת משני טעמים: ראשית, ניתן לראות במספר מקומות כי בית המשפט המחוזי קבע כמימצא עובדתי כי המערער הצית את המנוח במצית. קביעה זו באה לידי ביטוי כאשר מציין בית המשפט כי לא ברור מדוע על בגדי המערער היו אמורים להימצא סימני דלק, ומציין שהצית את המנוח במצת, וכן בהרשעתו בעבירה המיוחסת לו בכתב האישום (אשר מפרט הצתה במצת), כמו גם בגזר הדין, כאשר מתאר בית המשפט את העובדות שנקבעו בהכרעת הדין והיוו בסיס להרשעת המערער, ומציין כי המערער הצית את המנוח במצת. על כן עולה, כי ההתייחסות לחלופה של דליקת המנוח מסיגריה שהחזיק, כגרסתו האחרת של המערער, נעשתה בשולי הדברים, תוך קביעה כי אף אם היינו מקבלים את דברי המערער בדבר הסיגריה הוא היה מורשע - אך אין לכך ולו דבר עם ההכרעה העובדתית כי המנוח הוצת במצת. זאת ועוד: לא ניתן להוציא מכלל אפשרות, על אף שבית המשפט לא התייחס לכך בפסק דינו, כי בציינו את חלופת הסיגריה הניח בית המשפט כי המערער

היה מודע להימצאותה של זו בידי המנוח, ושלל מכל וכל את גרסתו בדבר אי-מודעותו אליה. במקרה זה, אין פגם בהנחת חלופת הסיגריה, באשר שפיכת דלק על ראשו של אדם, תוך שימת לב שבידו סיגריה בוערת, עשויה למלא את יסוד ההחלטה להמית.

48. שנית, אף אני השתכנעתי כי הצתתו של המנוח במצית הוכחה מעבר לספק סביר. הסניגור טען כי אין סיבה להעדיף חלק מאימרותיו של המערער על פני חלק אחר. אכן, המידע על האופן המדויק שבו בוצע מעשה ההמתה ניתן באופן בלעדי מפי המערער; אך אין בכך בכדי לאלץ את בית המשפט לקבל את גרסתו האחרונה דווקא (ע"פ 1520/97 תדנ נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 337, 353). הלכה היא מלפנינו כי בית המשפט רשאי לקבל חלק מאימרותיו של נאשם ולדחות חלק אחר, ובכך לבור את הבר מן התבן (קדמי, על הראיות, חלק ראשון, ע' 115-116). כפי שציין בית המשפט, המערער מתאר את הצתת המנוח במצית לפחות בשתי הזדמנויות, בשתי הודאות הראשונות במסגרת חקירתו הראשונה; עניין הסיגריה עולה על ידו רק בהודאתו השלישית בחקירה זו; ואת הפרט שלא היה מודע להימצאותה של סיגריה זו הוא מעלה לראשונה בשחזור שנעשה באותו יום, וחוזר עליו בשתי הודאות נוספות. ניסיון החיים מלמד, כי ככל שמתקדמת החקירה, נוטים נאשמים לנסות להרחיק עצמם מביצוע העבירה, ולהתכחש להודאות שמסרו בהזדמנות הראשונה, ומכאן מובנת העדפתה של הגרסה המוקדמת יותר. דבר זה נכון במיוחד ביחס לאדם שיכור וחבול כדוגמת המערער - אך טבעי הוא כי ככל שהצטללה דעתו, ושרידי שכרותו פגו, ניסה המערער להרחיק עצמו מן המעשה. ניסיון זה מוצא ביטוי אף בעדותו במשפט הזוטא, בתשובתו המתחמקת לשאלה האם נשא עליו מצית ביום האירוע, לאחר שציין כי הוא מעשן (ע' 88-89 לפרוטוקול). אציין גם, כי כפי שיבואר בהמשך, גרסת המערער לפיה שפיכת הדלק נעשתה במטרה להפחיד את המנוח הינה גרסה בלתי סבירה ומשוללת כל הגיון.

שכרות

49. כאמור, טיעונו החלופי של בא כוח המערער הינו שיש להרשיע את המערער בעבירת הצתה, או לחלופי חלופין בעבירת הריגה, מאחר ובעטיו של מצב השכרות בו היה שרוי (שכרות מלאה או חלקית) לא היה יכול לצפות את תוצאות מעשהו.

הסעיף הרלבנטי לענייננו הוא סעיף 34ט לחוק העונשין:

(א) לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה במצב של שכרות שנגרמה שלא בהתנהגותו הנשלטת או שלא מדעתו.

(ב) עשה אדם מעשה במצב של שכרות והוא גרם למצב זה בהתנהגותו הנשלטת ומדעת, רואים אותו כמי שעשה את המעשה במחשבה פלילית, אם העבירה היא של התנהגות, או באדישות אם העבירה מותנית גם בתוצאה.

(ג) גרם אדם למצב השכרות כדי לעבור בו את העבירה, רואים אותו כמי שעבר אותה במחשבה פלילית אם היא עבירה של התנהגות, או בכוונה אם היא מותנית גם בתוצאה.

(ד) בסעיף זה, "מצב של שכרות" - מצב שבו נמצא אדם בהשפעת חומר אלכוהולי, סם מסוכן או גורם מסמם אחר, ועקב כך הוא היה חסר יכולת של ממש, בשעת המעשה, להבין את אשר עשה או את הפסול שבמעשהו, או להימנע מעשיית המעשה.

(ה) סעיפים קטנים (א), (ב) ו-(ג) חלים גם על מי שלא היה חסר יכולת כאמור בסעיף קטן (ד), אך עקב שכרות חלקית לא היה מודע, בשעת מעשה, לפרט מפרטי העבירה.

50. בעניינו של המערער, אין חולק כי הוא בחר בשתיית משקאות חריפים בעצמו, ועל-פי עדותם של קוזלוב ושל חברתו של המערער, הוא נהג לשתות כמות רבה של אלכוהול מספר שבועות עובר לביצוע המעשה. על כן, אין רלבנטיות לענייננו לסעיפים קטנים (א) ו-(ג). סעיף קטן (ב) קובע הסדר לפיו אדם שביצע עבירה במצב של שכרות מלאה, אליו נכנס בהתנהגותו הנשלטת ומדעת, יהיה אחראי בעבירות שאינן דורשות תוצאה באופן מלא, ובעבירות המותנות בתוצאה עד רמה של אדישות בלבד. זוהי למעשה חזקת אדישות חלוטה; הסעיף מספק "הגנה חלקית" (כלשון השופט קדמי בע"פ 2788/96 אבליים נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(3) 183, 190 (להלן: עניין אבליים)), לפיה לא ניתן להרשיע את העושה בעבירות תוצאתיות הדורשות יחס חפצי של כוונה כלפי התרחשות התוצאה כתנאי הכרחי להרשעה. כבר מכאן רואים אנו כי אין יסוד לטענת בא כוח המערער כי יש להרשיעו בעבירת ההצתה בלבד בשל שכרותו - שהרי שכרות וולונטרית זו, על-פי סעיף 34ט(ב), מאפשרת להטיל על המערער אחריות לעבירה של מחשבה פלילית על בסיס חזקה חלוטה של אדישות.

51. לשם התקיימותה של הגנת השכרות המלאה, נדרשים שלושה תנאים מצטברים: היותו של הנאשם נתון תחת השפעת חומר משכר בעת ביצוע העבירה (או תחת השפעתו של גורם מסמם כלשהו), קיומה של אחת מהחלופות שבסעיף קטן (ד), וכן קשר סיבתי בין החומר המשכר לבין קיום החלופה (ראו: ע"פ 3243/95 צאלח נ' מדינת

ישראל, פ"ד נב(1) 769, 785; ע"פ 9258/00 נטרלשווילי נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(2) 673 (681).

52. שונה הדין לעניין שכרות חלקית כהוראת סעיף 34ט(ה). זו עוסקת במקרה בו מבצע העבירה היה תחת השפעת חומר משכר (או גורם מסמם), חומר זה לא השפיע עליו ברמה כזו ששללה את יכולתו להבין את אשר עשה או את הפסול במעשהו או להימנע מעשיית המעשה, האדם לא היה "שיכור כלוט"; אולם, החומר המשכר השפיע באופן חלקי על "כוח האדם להבין את טיב מעשיו ומשמעותם, מבחינת עלילותם להצמיח עבירה פלילית" (ש"ז פלר, יסודות בדיני עונשין (כרך ב', תשמ"ז) 587 (להלן: 1977)). ההשפעה, כך לשון החוק, היא כזו השוללת את מודעותו של המבצע בשעת המעשה לפרט מפרטי העבירה. גם כאן עולים מלשון הסעיף שלושה תנאים מצטברים לתחולת ההגנה: היותו של הנאשם נתון תחת השפעת חומר משכר בעת ביצוע העבירה (או תחת השפעתו של גורם מסמם כלשהו); אי-מודעותו של הנאשם לפרט מפרטי העבירה בשעת המעשה; וכן קשר סיבתי בין החומר המשכר לבין אי המודעות (ע"פ 1493/98 פ"ד נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(4) 679, 685). כאשר עסקינן בעבירת רצח לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, אזי על העושה להיות מודע למהות מעשהו שהביא למותו של הקורבן וכן נדרש שתתקיים אצלו אותה החלטה להמית, אשר מתבטאת בחזות מראש של אפשרות התרחשותה של תוצאה קטלנית, ורצון כי היא תתממש (ע"פ 2948/03 ברזובסקי נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 20.6.05)).

53. ייאמר כבר כעת: אינני סבורה כי המערער הצביע על דבר בחומר הראיות אשר מצביע כי באותה עת היה במצב של שכרות מלאה, כהגדרתו בחוק. הליכתו של המערער אל תחנת הדלק, רכישת הדלק והצתת המנוח, ההתקשרות אל קוזלוב וההליכה לבית חברתו לאחר האירוע, התוודותו בפני קוזלוב - כל אלו מצביעים כי המערער לא היה "חסר יכולת של ממש, בשעת המעשה, להבין את אשר עשה או את הפסול שבמעשהו, או להימנע מעשיית המעשה". לפיכך, אתמקד מעתה בהגנה של שכרות חלקית.

54. מקובל לומר כי השכרות היא למעשה "הגנה מדומה", מאחר ומדובר במקרה בו בעת ביצוע המעשה נעדר העושה יסודות מסוימים ההכרחיים לקיומה של אחריות פלילית, ואילו מצב השכרות למעשה מרחיב את אחריותו, משום שאלמלא נעשה המעשה במצב של שכרות, היעדר אותם יסודות היה מביא לכך שהמבצע לא היה נושא באחריות פלילית כלל (פלר, בע' 587; מ' גור-אריה "הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי)", התשנ"ב-1992 משפטים כד (תשנ"ד) 9, 56). הרחבה זו בולטת בפרט

בהסדרי השכרות החלקית. ככלל, תנאי לאחריות הפלילית הוא קיומה של מחשבה פלילית אצל העושה, היינו, שהוא מודע לכל הפרטים הנמנים עם פרטי העבירה (סעיפים 19-20 לחוק העונשין). כחריג לכך, קובע סעיף 34ט(ב) כי אם היעדר המודעות נובע מצריכת אלכוהול באופן נשלט ומדעת, אזי יראו את העושה כאילו היה מודע לאותם פרטים, וכאדיש כלפי אפשרות התרחשות התוצאה בעבירות תוצאתיות. כפי שנאמר לא אחת, הבסיס לחריג זה הוא הדוקטרינה של "התנהגות חופשית במקור" - היסוד הנפשי שהיה לנאשם בעת שהשתכר (כאשר ההנחה היא כי מדובר באדישות כלפי ביצוע העבירה במצב של שכרות מלאה או חלקית) מצטרף ליסוד ההתנהגותי בעת ביצוע המעשה, אז לא התקיים אצל העושה היסוד הנפשי הנדרש בשל שכרותו (ראו: ועדת אגרנט "הצעת חלק כללי לחוק עונשין חדש ודברי הסבר" משפטים י (תשמ"מ) 203, 224; מ' גור-אריה "שכרות בדיני עונשין" משפטים יג (תשמ"ד) 183, 202).

55. על פני הדברים נראה, כי תפקידה של השכרות החלקית הינו לעולם להרחיב את האחריות הפלילית, שלא הייתה קיימת בלעדיה. לכאורה עולה מכך כי בית המשפט רשאי לקבוע את היסוד הנפשי של נאשם אף מבלי להתייחס לשכרותו הנטענת, מאחר והשכרות יכולה רק להביא להרחבת אחריותו, ואין בידה לסייע לו (והשוו: דברי בית המשפט בע"פ 3243/95 צאלח נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(1) 769, 786). אולם הדבר אינו מדויק. במקרים רבים נקבעת מודעותו (או כוונתו) של העושה על בסיס חזקות ראייתיות שונות. במקרים אלו, עשוי להיות למצב השכרות - מלאה או חלקית - משמעות ראייתית, אשר תעלה ספק סביר באשר לכך שעל אף שברגיל, בנסיבות שכאלה, האדם נתפס כמודע לפרט מסוים (או כמתכוון לתוצאה מסוימת), מצב השכרות בו היה מצוי הביא לסתירתה של החזקה. לעניין זה רלבנטיות רבה לעבירת הרצח, לגביה פעמים רבות מוסקת ההחלטה להמית מחזקת המודעות ומחזקת הכוונה, לפיהן חזקה על אדם שהוא מודע ומתכוון לתוצאות הנובעות באופן טבעי ובהסתברות גבוהה ממעשיו (לעניין חזקת הכוונה ראו: ע"פ 846, 777/92 הררי נ' מדינת ישראל, (לא פורסם, ניתן ביום 11.6.95); ע"פ 5031/01 פלונית נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(6) 625, 645. ליישומה בעת האחרונה ראו: ע"פ 195/03 פואקה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 18.7.05)).

56. ניתן ללמוד לעניין זה מההתפתחות שחלה במשפט הקנדי בנושא השכרות החלקית. עד אמצע שנות התשעים נהגה בקנדה, בעקבות המשפט האנגלי (Director of Public Prosecutions v. Beard, [1920] A.C. 479), ההבחנה בין שכרות ששללה מהעושה את היכולת ליצור כוונה, שכאשר התקיימה יש לזכות את הנאשם, לבין שכרות

שלא מנעה מן העושה את היכולת לגבש כוונה, אולם בגינה לא נוצרה אצלו כוונה בפועל בעת המעשה, בה לא ניתן להתחשב כאשר קובעים את אשמתו. ניתן לראות הבחנה זו כמקבילה להבחנה בין שכרות מלאה לחלקית (ראו: גור אריה, "שכרות בדיני עונשין", בע' 205) - כאשר שכרות שללה מן המערער את היכולת לגבש את הכוונה, מדובר בשכרות מלאה, כאשר האדם לא יודע מה הוא עושה ולא מסוגל להבחין בין טוב לרע; ואילו כאשר השכרות רק מנעה ממנו גיבוש הכוונה בפועל, למשל כי בשל שכרותו לא צפה המערער מה עתידות להיות תוצאות מעשיו, מדובר בשכרות חלקית, ובית המשפט יתעלם ממנה וירשיע את הנאשם אף מבלי שנתגבשה אצלו אותה כוונה בפועל. בית המשפט העליון של קנדה, מפי הנשיא Lamer, ביטל הבחנה זו בעניין *R. v. Robinson*, [1996] 1 S.C.R. 683, בין השאר מאחר והרשעת אדם שלא התקיים אצלו בפועל היסוד הנפשי הנדרש בהגדרת העבירה, היינו, כוונה, רק משום שהייתה לו היכולת לגבש כוונה שכזו, מנוגדת לסעיפים 7 ו-11(d) לצ'רטר, ולא עומדת במבחני "סבירות ההגבלה" (שס, בע' 708-710). על כן, הוא הרחיב את ההגנה גם למצבים בהם שללה השכרות את הכוונה בפועל, על אף שהתקיימה בנאשם היכולת לגבש כוונה.

57. בפרט הדגיש בית המשפט את החשיבות להנחות את המושבעים בנוגע לשכרות בצמוד לחזקה כי אדם מתכוון (ומודע) לתוצאות הצומחות באופן טבעי ממעשיו:

"While the trial judge incorrectly used the term presumption in discussing the common-sense inference that a sane and sober person intends the natural consequences of his or her actions, I think he made it sufficiently clear to the jury that they were not obligated to follow it...The respondent correctly argues, in my view, that where there is some evidence of intoxication, a trial judge must link his or her instructions on intoxication with the instructions on the common-sense inference so that the jury is specifically instructed that evidence of intoxication can rebut the inference...This instruction is critical since in most cases jurors are likely to rely on the inference to find intent...Therefore, an instruction which does not link the common-sense inference with the evidence of intoxication constitutes reversible error. In this case, the trial judge's failure to make this linkage constitutes reversible error" (*Robinson*, p. 718-719).

בפרשה אחרת הורה בית המשפט העליון על קיום משפט חדש, מאחר ובתארו למושבעים את ההנחה ההגיונית שאדם מתכוון לתוצאות הטבעיות הצומחות ממעשיו,

לא ציין השופט כי יש והנחה זו תיסתר בשל כך שהנאשם היה שיכור בעת ביצוע העבירה. בית המשפט הסביר כי אף הנחה זו מקורה בשכל הישר ובניסיון החיים:

"One of the effects of severe intoxication is an inability to foresee the consequences of one's actions, much less intend them" (*R. v. Seymour*, [1996] 2 S.C.R. 252, 263-264).

עם זאת, בית המשפט העליון סייג הנחיה זו למקרים שבהם יש מידה של ממשות ("air of reality") לטענה כי בשל השכרות לא התקיימה כוונה אצל הנאשם (*R. v. Lemky* [1996] 1 S.C.R. 757).

58. רואים אנו אם כן, כי על אף שאין מדובר בהגנה, היותו של הנאשם שיכור בעת ביצוע מעשה העבירה הינו שיקול בעל משמעות רבה כאשר בית המשפט בא לבחון אם נתגבשה אצלו הכוונה לגרום לתוצאה. רמה גבוהה של שכרות עשויה לעורר ספק סביר ביחס לכך שהנאשם צפה את התוצאות העלולות להיגרם באופן טבעי ממעשיו, ועל כן גם ספק סביר בכך שהנאשם אכן חפץ בהתקיימות תוצאות אלה (וראו לעניין זה: *R. v. Kent* [2005] 196 C.C.C. (3d) 528, 537).

אסקור עתה בקצרה את התפתחות ההסדר של השכרות החלקית במשפט הישראלי.

59. עובר לתיקון 39, לא צוינה ההגנה של שכרות חלקית במפורש בחוק העונשין. עם זאת, סעיף 20(ב) לחוק העונשין (שהיה מבוסס על סעיף 15(4) לפקודת החוק הפלילי, 1936) קבע כך:

"(ב) שכרות תשמש שיקול כשבאים להכריע אם היתה לנאשם כוונה שהיא מיסודותיה של העבירה"

ניתן לראות בסעיף זה וריאציה של הגנת השכרות החלקית (ראו לדעה זו: י' קדמי על הדין בפלילים (חלק ראשון – עדכון והשלמה, 1996) 105-104). מדובר במצב של שכרות שלא הגיעה לידי שכרות מלאה, אולם השפיעה על התגבשות יסוד הכוונה אצל העושה - למשל משום שעקב מצב השכרות לא צפה את תוצאות מעשהו.

כאמור, תיקון 39 השתמש במפורש במונח שכרות חלקית, ולפי ההסדר שקבע, היעדר מודעות ליסוד מיסודותיה של עבירה שנגרם בגינו של מצב השכרות בו שרוי הנאשם, שולל אחריות לעבירות אשר הכוונה היא פרט הנדרש בהגדרתן.

60. כאשר בודקים אנו קיומה של כוונה אצל מי שביצע את המעשה במצב של שכרות, אין הבדל רב בין ההסדר מלפני תיקון 39 להסדר דהיום. בעוד החוק בעבר קבע כי יש להתחשב בשכרות על מנת לקבוע אם התגבשה כוונה אצל הנאשם כאשר זו נדרשת בעבירה, החוק כיום קובע כי אם בשל שכרותו לא היה הנאשם מודע לפרט מפרטי העבירה, לא ניתן להרשיעו בעבירה הדורשת כוונה - ולמעשה השכרות הייתה ונותרה שיקול אותו על בית המשפט לשקול בבודקו האם נתגבשה אצל הנאשם הכוונה הנדרשת בעבירה. יצויין, כי בשונה מהמצב ששרר בעבר, הרי כיום, אם התעורר ספק סביר כי חל סייג לאחריות הפלילית, הנטל הוא על התביעה להפריך ספק סביר זה, ואם לא עמדה בו, יחול הסייג (סעיף 34 כב(ב) לחוק העונשין; עניין צאלח, בע' 785). על כן, משעולה בנסיבות העניין כי הנאשם ביצע את העבירה כשהוא נתון תחת השפעת אלכוהול, יהא על התביעה להוכיח מעבר לספק סביר כי על אף השפעה זו גיבש הנאשם את היסוד הנפשי שבעבירה.

61. עוד יש להוסיף, כי המיקום הגיאומטרי של בדיקת קיומה של השכרות החלקית צריך להיות בצמידות לבדיקת התקיימותו של היסוד הנפשי אצל הנאשם. זאת בדומה לקביעת בית המשפט העליון בקנדה שהובאה לעיל, לפיה כאשר יש ראיות לשכרות, על השופט לחבר את הנחיותיו ביחס להנחת הכוונה, על מנת שהמושבעים יונחו ספציפית על כך ששכרות עשויה להפריך הנחה זו (עניין *Robinson*, בע' 718). דרך אחרת עלולה להביא להנמקה מעגלית, אשר תבסס את הקביעה שהשכרות לא השפיעה על הנאשם במידה ששללה את מודעותו בכך שכבר נקבע שהיה מודע לכל פרטי העבירה, מבלי שהשכרות, כמובן, נשקלה בשלב הקריטי שבו נקבעה מודעות זו.

62. כיצד בחנו בתי המשפט האם השפיע מצב השכרות על גיבוש הכוונה אצל הנאשם? ניתן לראות כי בתי המשפט, הן בארץ והן בקנדה, התמקדו בשני הקצוות של יחסי הגומלין בין השכרות לבין קיומן של כוונה ומודעות, בבודקם מחד גיסא ראיות אשר התייחסו לשכרותו של הנאשם בעת ביצוע העבירה, ומאידך גיסא ראיות נוספות, מלבד חזקת המודעות וחזקת הכוונה, אשר מצביעות על כך שהנאשם היה מודע והתכוון לתוצאות מעשיו.

63. מבלי לקבוע רשימה ממצה, לאור סקירת הפסיקה בנושא, ועל-פי ההיגיון והשכל הישר, אלו השיקולים אשר יש לבדוק בבואנו להכריע האם נשללה הכוונה בשל השפעת אלכוהול על העושה (כאשר חלקם טובים אף לבחינתה של שכרות מלאה):

א. עדויות: האם אנשים שראו את הנאשם בסמוך למעשה, ביניהם השוטרים שעצרו וחקרו אותו, ראו את כמויות האלכוהול ששתה, או הבחינו עליו בסימני שכרות, כגון דיבור לא ברור, עיניים אדומות, ריח אלכוהול וכדומה (ע"פ 186/57 זכי נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יב(1) 236, 243 (להלן: עניין זכי)); ע"פ 495/85 זקי נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(4) 813, 822 (להלן: עניין זקי). וכן ראו: עניין *Robinson*, בע' 711). ניתן לבחון לצורך זה גם את הצהרות הנאשם ביחס לכמות האלכוהול שצרך עובר לאירוע וביחס להשפעתו עליו, על אף שמשקלן עשוי להיות מוגבל.

ב. עדות מומחים באשר למצב השכרות בו היה נתון, על-פי בדיקת רמת האלכוהול בדמו שנעשתה בעת שנעצר, והשערה ביחס לרמת האלכוהול בדמו בעת המעשה על בסיס חישוב מדעי של קצב ירידת רמת האלכוהול בגוף לאורך זמן, או על בסיס שאר נתוני המקרה. אותם מומחים אמורים להעיד על יכולותיו הקוגניטיביות של אדם בעל רמת אלכוהול דומה, וזאת בהתחשב במאפייניו האישיים של הנאשם, כגון משקל גופו, האוכל שאכל, או היותו שתיין (כאשר על שתיינים השפעת האלכוהול נמוכה יותר יחסית לאדם רגיל. ראו למשל: עניין זקי, בע' 822; ע"פ 2454/02 טיקמן נ' מדינת ישראל (לא פורסם, ניתן ביום 12.12.05)). לדוגמא לשימוש במומחים במשפט הקנדי ראו: *R. v. Diep* [2005] A.J. No. 136; *R. v. Planes* [2002] B.C.J. No. 2460.

ג. פעולות, ובפרט פעולות מורכבות, שביצע הנאשם לקראת וכהכנה לביצוע המעשה, וכן פעולות שנקט לאחר מעשה, אשר מצביעות על מודעותו ורצונו בתוצאת המעשה, או לחלופין מצביעות על כך שלא היה שיכור בעת האירוע. (ע"פ 501/83 שיבלי נ' מדינת ישראל, פ"ד לט(4) 337; מ"ח 3635/01 סמרי נ' מדינת ישראל, (לא פורסם, ניתן ביום 7.8.01)). כך נקבע, כי התנהגות הנאשם לאחר מעשה הדקירה, שכללה החלפת חולצה מגואלת בדם, נעילת נעליים והליכה במשך 5-6 דקות לבית בנו של הנאשם, שם זרק את הסכין ששימשה למעשה הרצח, מלמדת שהנאשם החליט להמית את הקורבן וצפה את מותו (עניין זכי, בע' 243). במקרה אחר הוחלט, כי הבאת כלי הנשק ממקום מרוחק, ומבנהו של הנשק שדרש שתי תנועות שריר נפרדות על מנת לשחרר ירייה, וכן שיחות טלפון שביצע הנאשם לאימו ולמשטרה, מעידים על כך שהנאשם לא היה כה שיכור (*R. v. Lemky* [1996] 1 S.C.R. 757, 768); כן ראו עניין טיקמן ("מי שמצליח להכניס לרובהו מחסנית מלאה בכדורים, לירות לעברם של עוברי-

אורח ולפגוע בהם, והכל תוך כדי נסיעה, מעיד במעשיו על מודעותו והבנתו". וראו את דברי השופט רובינשטיין בעניין זה).

ד. עד כמה מסתברת התוצאה שהתרחשה מהמעשה שביצע הנאשם, או עד כמה היא מהווה, למעשה, חלק בלתי נפרד ממנו. כך, למשל, ציין בית המשפט בקנדה כי במקרה של נאשם שכיוון רובה-ציד מרחק מספר אינצ'ים מראשו של הקורבן ולחץ על ההדק, קשה להלום מקרה בו תצלח בידו הגנת השכרות, אלא אם היה כה שיכור עד שלא היה מסוגל לגבש כוונה להמית (עניין *Robinson*, בע' 712). ניתן לחבר זאת לכלל הקובע כי את ההחלטה להמית ניתן ללמוד מהכלי ששימש לביצוע מעשה הרצח ומצורת ביצועו, כאשר שימוש בכלי קטלני מלמד על החלטה להמית (ע"פ 290/87 סבאח נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(3) 358, 365-366; ע"פ 6066/94 חסן נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(4) 326, 335), כדבר קדמי בספרו: "ככל שהסיכון שיוצר הנאשם במעשהו או במחדלו לחייו של הנאשם 'חמור יותר' ו'ודאי יותר', כך ייטה ביהמ"ש לראות ביצירתו משום כוונה להביא למימושו" (י' קדמי, על הדין בפלילים (חלק שני, תשנ"ה) 583 (להלן: קדמי, על הדין בפלילים, חלק שני)).

ה. הצהרות של הנאשם, בעת ביצוע המעשה או סמוך לו, המעידות על כוונתו. כך, למשל, בעניין זכי, למד בית המשפט על כך שהנאשם היה מודע לאפשרות שבתו תמות מדקירתה על ידו וחפץ בה, מדברים שאמר הנאשם לאחר הרצח, ובהם תיאר את המניע לרצח, היינו, את הבושה שגרמה לו בתו במעשיה, את הצהרתו כי "כבוד המשפחה הוא מעל לכל", ואת דבריו למומחה מטעם הסניגוריה, לפיהם אישה שעשתה דבר כזה מגיע לה מוות (שס, בע' 243). במקרה אחר, קבע בית המשפט כי המערער היה מודע לתוצאות האפשרות של מעשיו, ועל כן לא התקיימה הגנת השכרות החלקית בעניינו, מאחר ובעת תקיפתו של המנוח הכריז בפני הנוכחים "אני אהרוג אותו" (ע"פ 1493/98 סטפ נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(4) 679, 687). במקרה נוסף נקבע, כי חרף שכרותו היה המערער מודע לטיב מעשהו ולתכלית עשייתו, והדבר נלמד מעדות השכנה לפיה אמר למנוחה בעת שדקרה "כן אני הורג אותך וגם אותי אנחנו נמות ביחד..." (עניין אבליים, בע' 192).

ו. מידת זכרונו של הנאשם את פרטי ביצוע העבירה לאחר מעשה (עניין זכי, בע' 238; ע"פ 2325/02 ביטון נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(2), 448, 457).

64. בנוסף לכל אלו ניתן להוסיף, כי לא בנקל מוצאים בתי המשפט כי הנאשם היה במצב של שכרות חלקית, בגינה לא צפה את תוצאות מעשיו, ובעקבות כך לא גיבש את

הכוונה הנדרשת בהגדרת העבירה (ראו: י' קדמי על הדין בפלילים (חלק ראשון, תשנ"ד) 219. וכן ראו דברי בית המשפט העליון בקנדה בעניין *Robinson*, בע' 712: "...intoxication short of incapacity will in most cases rarely raise a reasonable doubt (in the minds of jurors)".

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

65. בית המשפט המחוזי דן פעמיים בטענת השכרות - ראשית לעניין קבילות ומשקל הודאותיו של המערער (שכרותו בעת מתן ההודאות) ושנית לעניין היסוד הנפשי שהתקיים אצלו בעת ביצוע המעשה (שכרותו בעת הצתת המנוח). בית המשפט קבע, כי נתקיימה אצל המערער אותה החלטה להמית, שהוסקה מהליכתו לתחנה, רכישת הדלק ושפיכתו על ראש המנוח, תוך הצתתו במצת, או שפיכת הדלק עליו כשסיגריה בוערת בידו, וכן מבריחתו מזירת האירוע לאחר שהמנוח החל לבעור. לאחר מכן התייחס בית המשפט לטענת השכרות - המלאה או החלקית. הוא קבע, כי המערער היה שיכור מאוד, אולם למרות זאת הוא לא יוכל ליהנות מן ההגנה. ראשית, לאור דבריו שלו בהודאותיו לפיהם החליט לשרוף את המנוח על רקע המכות שקיבל ממנו. שנית, בשל הקביעה הקודמת של בית המשפט כי המערער היה מודע למתרחש סביב ושלט במעשיו. שלישית, על רקע יכולת התפקוד והשיפוט שגילה ביום האירוע - שתי שיחות הטלפון שביצע לקוזלוב, הגעתו למקום המפגש שקבע עימו, התוודותו בפני קוזלוב אותה גולל בשפה ברורה ובאופן סדור, ומסירת מספר הטלפון של קוזלוב לשוטר שעצר אותו.

מן הכלל אל הפרט

66. רמת האלכוהול בדמו של המערער בעת מעצרו לא נבדקה - משכך, על מנת לעמוד על מצב שכרותו, אין לנו אלא להסתמך על עדויות האנשים שבאו עימו במגע ועל ראיות חיצוניות נוספות (עניין אבליס, בע' 189). אכן, כפי שגם קבע בית המשפט המחוזי, כל מי שבא במגע עם המערער ביום האירוע העיד כי היה שיכור ביותר, החל במתדלק, אשר ראה אותו זמן קצר לפני ביצוע המעשה (ולדבריו "היה מתנדנד מסטול כשעמד מולי כמעט נישען עליי עם הגוף" בהודעתו ת/11 בע' 1), דרך קוזלוב, אשר התרשם הן בשיחת הטלפון (שעתיים-שלוש שעות לפני שנפגשו) והן בפגישתו עם המערער, כחמש שעות לאחר אירוע ההצתה, כי הוא שיכור מאוד, וכן ציין כי עיניו היו אדומות, הוא לא הצליח לעמוד, וקשה היה להבינו (ע' 19 לפרוטוקול, וכן בהודעתו מז/2 בע' 5), וכלה בחוקר קורמן, הן בתארו את מצבו של המערער עת בא לעצרו

"הוא היה במצב מסטול לגמרי, שיכור מסריח, מזיע, רואים דבר כזה רק בסרטים" (ע' 21 לפרוטוקול) וכן "כשאני אומר מסטול, אני מתכוון מתנדנד חזק, ריח של אלכוהול חזק" (ע' 22 לפרוטוקול), הן במזכר (מז/5) שכתב בסביבות השעה אחת וחצי, שם ציין כי מדובר באדם שיכור, ולא ניתן להמשיך תשאול וחקירה (כך גם המזכרים שכתב רס"ר אבי סולומון, נמ"ז/1 ונמ"ז/2, בו תואר המערער כמתנדנד ומדיף ריח חזק של אלכוהול). ההגנה לא הביאה מומחה שיסביר את השפעתו האפשרית של האלכוהול על תפיסתו של המערער, ובמקרה זה עלינו להשתמש בניסיון החיים ובשכל הישר, על מנת לקבוע מה הייתה השפעת צריכת המשקאות המשכרים על תודעתו ותפיסתו של המערער בעת ביצוע המעשה. אלה, כמובן, היו משמשים אותנו אף אם היה מעיד מומחה שכזה, שלעולם יהווה רק עזר בידי בית המשפט, אשר שיקול הדעת הסופי מצוי בידיו.

67. לאחר ששקלתי את השיקולים האמורים ובהתחשב בגורמים אותם אפרט להלן, הגעתי לכלל מסקנה, כי במקרה שלפנינו לא הגיעה השכרות לרמה של שכרות חלקית כהגדרתה בחוק ולא שללה מן המערער את צפיית תוצאות מעשיו, וכי על אף השפעת האלכוהול על המערער, הוכח היסוד הנפשי של עבירת הרצח מעבר לספק סביר, כולל רכיב ההחלטה להמית שבו. כפי שפורט בהרחבה, אין חולק שהמערער היה שיכור מאוד בעת ביצוע המעשה, אולם התמונה הכוללת, כפי שעולה מהודעותיו ומדברי חברו קוזלוב, מוכיחה את החלטתו להמית את המנוח מעבר לספק סביר: ראשית, ומעל לכל, האמצעי בו בחר לביצוע המעשה אינו מתיישב עם גרסתו שרק רצה להפחיד את המנוח, ואף לא עם הגרסה החלופית שהציג בא כוחו בפנינו, כי רק רצה להכאיב לו. שפיכת דלק על ראשו של אדם והצתתו במצת, כמוה כירייה בראש - היא פעולה קטלנית, המכוונת לאזור גוף חיוני (קדמי, על הדין בפלילים, חלק שני, בע' 584), אשר התוצאה ההכרחית שנובעת ממנה היא מותו. בחירתו של המערער בהצתה דווקא, ובפרט הפעולות שעשה על מנת לממשה - צעידה אל תחנת הדלק, רכישת דלק במיכל (ותשלום עליו), חזרה אל הגן ושפיכת הדלק על ראש המנוח - מעידות כולן על ראייה מראש ורצון בתוצאה הקטלנית. על מנת להפחיד או להכאיב ניתן לבצע פעולות אשר לא רק שתוצאתן אינה קטלנית בהכרח, אלא הן אף דורשות מידה פחותה בהרבה של הכנה והשקעה. לזה מצטרפת בריחתו של המערער מן המקום, תחת מתן עזרה וסיוע בכיבוי האש שאחזה בו, בריחה עליה חזר בהודאותיו השונות, עת ראה כי המנוח עולה בלהבות. בריחה והפקרת הקורבן לאחר מעשה בנסיבות בהן ניתן היה להושיט לו עזרה, עשויה להצביע על ההחלטה להמית (קדמי, על הדין בפלילים, חלק שני, בע' 590; ע"פ 139/86 עזאם נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(3) 343, 351-350). המערער טען בהודעותיו כי נמלט מן המקום מכיוון שנבהל מן האש, אולם על רקע פעולות ההכנה

שביצע, וכן לאור דבריו לקוזלוב בשיחת הטלפון זמן קצר לאחר ביצוע המעשה "עשיתי מה שרציתי", מצטיירת בריחתו מן המקום כחוליה ברצף המעשים שנועד להביא למותו של המנוח. ביחס להצהרות המערער לאחר מעשה, אומנם אין הוא מציין בהודאותיו שחפץ במותו של המנוח, אולם דבריו האמורים לקוזלוב בשיחת הטלפון, לאחר שכבר נוכח לדעת כי המנוח נשרף, מעידים אף הם על מודעותו לתוצאות מעשהו כמו גם על החלטתו ועל רצונו להמית את המנוח; כך גם התוודותו בפני קוזלוב בפגישה ביניהם, בה אמר לו המערער כי שרף הומלס בשל המכות שקיבל. הרכנת הראש של המערער בתגובה להאשמות חסר הבית, מצביעה לכאורה שלא התנגד לכינויו כרוצח, ואף הביע בגופו מעין חרטה או אי נוחות, אולם נוכח מצבו המדורדר והשתוי של המערער באותו זמן, הייתי מייחסת לכך משקל נמוך מזה שייחס לה בית המשפט המחוזי.

68. לכל אלה יש להוסיף את הגורמים המצביעים על כך ששכרותו של המנוח לא הייתה ברמה כה גבוהה, עד שסתרה אצלו את חזקות המודעות והכוונה. מעבר לכך שהמערער היה אלכוהוליסט, המורגל בשתייה, ומצב השכרות בו היה שרוי לא היה חדש לו, הוא ביצע עובר למעשה הרצח ולאחריו פעולות רבות המצביעות על שכרות שאינה ברמה כה גבוהה השוללת מאדם את צפיית תוצאותיהם הטבעיות של מעשיו: הליכתו לעבר תחנת הדלק (המרוחקת מרחק ממשי מן הגן), התשלום עבורו והחזרה אל הגן, ביצוע שתי שיחות הטלפון אל קוזלוב, ההגעה לנקודת המפגש הקבועה שלהם וההגעה לבית חברתו - כל אלה מחלישים את טענת השכרות החלקית, כמשמעותה בחוק העונשין.

69. יצויין, כי החרטה שהביע המערער בהודאותיו, כמו גם התעלפותו לנוכח ההודעה שקיבל על מות המנוח אינם קונקלוסיביים בכיוון מסוים. אך טבעי היא שככל שעבר הזמן, והמערער חשב על הדברים, התחרט הוא על מעשיו, ובוודאי אף החל להבין את השלכותיהם המשמעותיות על חייו, ואין הדברים מעידים על רצון להפחיד או לגרום חבלה חמורה בלבד, תוך תחושת הפתעה וצער על תוצאה אחרת שהתממשה מן המעשים.

התוצאה

70. אשר על כן, אני סבורה כי בדין פסק בית המשפט המחוזי כי אחריותו של המערער לעבירת רצח, על היסוד העובדתי והנפשי שבה, הוכחה מעבר לספק סביר. אם תשמע דעתי, אציע לחבריי לדחות את הערעור ולאשר את קביעת בית המשפט המחוזי

באשר להרשעת המערער בעבירת רצח בניגוד לסעיף 300(א)(2) לחוק העונשין. עם דחיית הערעור והרשעתו של המערער כאמור, העונש שיש להשית עליו הוא מאסר עולם.

ש ו פ ט ת

המישנה לנשיא (בדימ') מ' חשין:

אני מסכים.

המישנה לנשיא (בדימ')

השופטת ד' ביניש:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת ארבל.

ניתן היום, י"ג באייר תשס"ו (11.5.06).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט ת

המישנה לנשיא (בדימ')